

MET ELKAAR. OVERIJSSSEL

**2019
2023**

Provinciale Statenverkiezing **VERKIEZINGSPROGRAMMA**

MET ELKAAR. OVERIJSSSEL

Provinciale Staten 2019-2023 **VERKIEZINGSPROGRAMMA**

Een uitgave van ChristenUnie Overijssel, november 2018

ChristenUnie Overijssel
Snelliuslaan 1
8024XD Zwolle
www.overijssel.christenunie.nl
fractie@overijssel.christenunie.nl

Dit verkiezingsprogramma is opgesteld door Bart Jaspers Faijer, Sybren Stelpstra,
Wim Hovestad, Renate van de Velde en Michiel van Willigen.
Vastgesteld door de ledenvergadering in oktober 2018.
Vormgeving: Jore ontwerp

Inhoud

1 Inleiding	4
1.1 Voor iedereen	5
1.2 Onze missie	5
1.3 Onze kernwaarden	5
1.4 Taakopvatting	6
1.5 De toekomst van Overijssel	7
2 Ruimte en water	8
2.1 Ruimtelijk Beleid	9
2.2 Water	11
3 Natuur en landbouw	14
3.1 Landbouw	15
3.2 Robuuste natuur	17
3.3 Bodemdaling veenweidegebieden	19
3.4 Mensen en hun voedsel	20
3.5 Faunabeheer en jacht	21
4 Energie en klimaat	22
4.1 Visie van de ChristenUnie	23
4.2 Besparing en opwekking	24
4.3 Opwekking duurzame energie	26
4.4 Circulaire economie en afvalrecycling	29
5 Mens en samenleving	32
5.1 Aanpassen aan een veranderend klimaat	33
5.2 Leefbaarheid	33
5.3 Kringlooeconomie	35
5.4 Mobiliteit	38
5.5 Cultuur	42
5.6 Sociale Kwaliteit	44
5.7 Sport	44
6 Bestuur en financiën	46
6.1 Coöperatief bestuur als missie	47
6.2 Taakopvatting	49
6.3 Financiën	50

1

Inleiding

1.1 Voor iedereen

Verkiezingen gaan over mensen. Over u en over mij. Over onze ouders, onze kinderen, onze burens, de leerkracht op de school, onze werkgever en onze werknemers. Ze gaan over ons en onze manier van samenleven. Verkiezingen gaan ook over de leefomgeving van mensen. Over wonen, over reizen, over recreëren, over landschap, groen en water, en ook over cultuur, musea en kerken.

In elke samenleving zijn kloven en tegenstellingen. Ook in Overijssel. Er zijn tegenstellingen tussen arm en rijk, hoogopgeleid en laagopgeleid, autochtoon en migrant, stad en land. Tegenstellingen zijn niet erg, als er maar overbruggingsmogelijkheden zijn. Maar de kloven lijken steeds groter te worden, en de bruggen minder begaanbaar.

De tegenstellingen worden ongetwijfeld versneld door de digitalisering die gaande is. De een kan daarin mee, de ander niet of minder. Digitalisering leidt tot prachtige oplossingen, maar ook tot vervreemding. Is er nog iemand die mij echt helpt? Of moet alles passen in onze digitale systemen?

Er ontstaat een steeds grotere tegenstelling tussen laagopgeleiden en hoogopgeleiden. Ook de inkomensverschillen tussen deze groepen worden groter. Dit is een zorgelijke ontwikkeling in onze samenleving. Mensen voelen zich soms niet gehoord, niet gezien.

Juist dáár wil de ChristenUnie zijn. Op die plekken waar mensen zichzelf niet redden. Een partij van christenen, voor iedereen.

1.2 Onze missie

De ChristenUnie ziet het als haar missie te streven naar een samenleving die meer en meer functioneert naar Gods wil. We funderen onze opvattingen op de Bijbel, het woord van God. Uit de Bijbel leren we Gods liefde voor mensen en deze wereld kennen. De tien leefregels die God aan Zijn volk gaf zijn goed voor alle mensen. De ChristenUnie wil dit praktisch vormgeven. Daarom willen we opkomen voor de kwetsbaren in de samenleving en voor de bescherming van het leven.

1.3 Onze kernwaarden

In een goede samenleving leven mensen samen. Mensen werken met elkaar, zorgen voor elkaar, kijken naar elkaar om, vormen samen gezinnen, families en andere gemeenschappen. Zonder onderlinge relaties komen mensen niet tot bloei. De ChristenUnie gelooft dat het in onze samenleving om veel meer gaat dan om geld

en bezit. Het gaat vooral om zinvol leven, vrijheid en veiligheid. Daarom wil de ChristenUnie een overheid die er op gericht is dat mensen hun talenten kunnen ontwikkelen en in vrijheid verantwoordelijkheden kunnen nemen. Dat vraagt een bescheiden overheid die ruimte biedt voor eigen initiatieven.

God maakt mensen verantwoordelijk door ze vrijheid te geven. Het is de taak van de overheid om deze vrijheid te beschermen en te respecteren. Alle mensen hebben het recht om in vrijheid hun geloof en overtuiging te delen, met elkaar, met hun kinderen en in de samenleving.

Elke vorm van leven is Gods waardevolle gift. Daarom zetten wij ons in voor duurzame ontwikkeling van en een zorgvuldige omgang met heel Zijn schepping. Wij zetten ons in voor de waardigheid en de rechten van alle mensen: krachtig of kwetsbaar, geboren of ongeborn, nabij of veraf.

Onze missie en onze kernwaarden vormen het fundament voor alle keuzes die we maken. Daar mag u ons aan houden. In dit verkiezingsprogramma beschrijven wij hoe we dit concreet willen maken in de komende vier jaar.

1.4 Taakopvatting

De provincie heeft een aantal wettelijke taken die zich vooral richten op mobiliteit, natuur, economie en ruimtelijke inrichting. Naast de wettelijke taken kan de provincie zelf bepalen welke taken zij wil aanpakken. Dit is de zogenaamde “open huishouding”. De ChristenUnie vindt dat een taak het beste zo dicht mogelijk bij de burger kan worden uitgevoerd. Dat betekent dat de ChristenUnie terughoudend is met het oppakken van taken die beter bij gemeenten belegd zijn.

Een uitgebreidere visie op onze taakopvatting en bestuursstijl staat beschreven in hoofdstuk 6 Bestuur en middelen. De ChristenUnie is voorstander van een coöperatieve bestuursstijl. Samenwerking met andere overheden, inwoners, bedrijven en organisaties is het uitgangspunt.

1.5 De toekomst van Overijssel

Wij zijn trots op Overijssel! Trots op de prachtige natuur in onze provincie. Trots omdat er elke dag tienduizenden vrijwilligers klaarstaan om anderen te helpen. Trots op duizenden ondernemers die onze economie en werkgelegenheid versterken. Trots op onze onderwijsinstellingen waar jonge mensen een vak leren en zich ontwikkelen tot verantwoordelijke volwassenen.

Tegelijkertijd kunnen veel mensen niet meedoen. Omdat ze een handicap hebben. Of omdat ze oud zijn. Of te weinig geschoold. Of noem maar op. Daar willen we wat aan doen. Er moet voor iedereen een volwaardige plek zijn in onze maatschappij. Daarvoor is werkgelegenheid van belang, maar ook een gerichtheid op waarden die breder zijn dan alleen winst maken.

We hebben onze aarde uitgeput. Het aantal insecten loopt terug, dieren en planten sterven uit. We gebruiken veel meer van onze aarde dan goed voor haar is. Dat moet echt anders. De ChristenUnie heeft duurzaamheid hoog in het vaandel staan. Dat betekent voor ons: niet meer produceren dan we nodig hebben. En ook: niet meer consumeren dan we nodig hebben. We moeten de aarde en haar grondstoffen zo gebruiken dat ook toekomstige generaties op deze aarde kunnen leven. De term “kringloop” wordt nog belangrijker. In de kringlooplandbouw en kringlooeconomie worden afvalstoffen een grondstof voor nieuwe producten.

De fossiele brandstoffen raken op en wat we nog gebruiken beschadigt ons milieu. Daarom moet de transitie naar duurzame energie een forse versnelling krijgen. Dat is niet eenvoudig. Het zal veel tijd, moeite en geld kosten. Voor de overheid, maar ook voor inwoners, bedrijven, organisaties, dorpen en steden. De hele maatschappij zal doordrongen moeten worden van de noodzaak om over te stappen op schone energie. Iedereen zal ook zijn of haar steentje bij moeten dragen als het gaat om besparing van energie. De ChristenUnie vindt dat de overheid flink moet investeren in de energietransitie. Maar dat moet dan wel op zo’n manier gebeuren dat de rijken er niet rijker en de armen er niet armer door worden. De lusten en lasten moeten eerlijk verdeeld worden.

De ChristenUnie gaat ingrijpende keuzes niet uit de weg. Zeker als het gaat om de energietransitie en duurzaamheid kunnen we niet langer wachten.

2

Ruimte en water

2.1 Ruimtelijk Beleid

Visie van de ChristenUnie

De provincie heeft een grote verantwoordelijkheid bij de planning en inrichting van onze leefomgeving. Alle keuzes die we maken bij de inrichting van onze ruimte hebben gevolgen voor de toekomst. Wij voelen een grote verantwoordelijkheid om onze ruimte zo in te richten dat we voor toekomstige generaties een goede leefomgeving achterlaten.

In het ruimtelijk beleid van de provincie vinden wij drie aspecten van groot belang: duurzaamheid, sociale kwaliteit en ruimtelijke kwaliteit. Dit betekent dat de ChristenUnie liever ziet dat gebouwen worden hergebruikt of een andere functie krijgen, dan dat er steeds maar meer bij wordt gebouwd. Ook kiezen we ervoor om zoveel mogelijk binnenstedelijk te bouwen en zo min mogelijk te bouwen in het groen. Het liefst zien we dat mensen daar wonen waar ze ook werken en recreëren. Nu zijn bedrijventerreinen sterk gebundeld op een paar plaatsen. Dit levert veel woon-werkverkeer op. Op dit punt is een nieuwe visie nodig, waarin duurzaamheid een prominente plek krijgt.

We zoeken bij bouwprojecten steeds naar een koppeling met energiebesparing en duurzame energieopwekking. In de komende jaren zal de infrastructuur voor energie drastisch wijzigen. Bij elk bouwproject moet hier rekening mee worden gehouden. Hetzelfde geldt voor water: er zal rekening gehouden moeten worden met wateropslag voor droge en natte tijden.

De inrichting van de openbare ruimte moet aansluiten bij het eigen karakter van landschappen, dorpen en steden, ook sociaal gezien. De omgevingsvisie biedt hiervoor het kader. Het is belangrijk dat de inwoners en/of omwonenden worden betrokken bij de te maken keuzes. Zo zorgen we voor lokaal draagvlak en kunnen inwoners, bedrijven en belangenorganisaties zelf een bijdrage leveren aan plannen.

Concrete punten/bouwstenen

- ⊕ Bij het maken van provinciaal beleid over ruimtegebruik wordt de ladder voor duurzame verstedelijking¹ als uitgangspunt genomen. Daarbij geldt dat er in (versteend) stedelijk gebied juist ook voldoende groen moet zijn. Dit is belangrijk voor het welzijn van de inwoners, maar ook voor de afvoer van regenwater.
- ⊕ Vooral in de steden is de vraag naar nieuwe woningen groot. De ChristenUnie is voor het spreiden van het woningbouwaanbod. Dus niet alleen de steden volbouwen, maar ook ruimte maken voor nieuwe woningen in dorpen en kernen.

¹ www.infomil.nl/onderwerpen/ruimte/ontwikkelingen/ladder-duurzame

- ⊕ Er is veel vraag naar sociale woningbouw. Hierin moet voorzien worden.
- ⊕ Woningen moeten zoveel mogelijk levensloopbestendig zijn. Er is nu veel vraag naar seniorenwoningen, maar die vraag neemt op enig moment ook weer af. De woningen moeten dan ook gemakkelijk geschikt zijn (te maken) voor andere doelgroepen.
- ⊕ Wanneer dit aan de orde is, zet de ChristenUnie zich in voor het beperken en terugdringen van het overschot aan bedrijfs- en kantoorruimte in regionale en gemeentelijke ruimtelijke plannen. Stimuleren van regionale afstemming bij de kantoren- en bedrijventerreinenmarkt.
- ⊕ Hergebruik van bestaande gebouwen: zowel in stedelijk gebied (lege kantoren, winkels, maatschappelijk vastgoed en bedrijfsgebouwen) als op het platteland (vrijkomende agrarische bebouwing door stoppende boeren) is veel leegstaand vastgoed. Veel van de nieuwe ruimtevraag kan door hergebruik, transformatie of sloop/nieuwbouw in bestaande panden worden gerealiseerd.
- ⊕ De provincie heeft de regierol bij het opstellen van de provinciale Omgevingsvisie en bij de regionale afstemming van de gemeentelijke omgevingsvisies waarin we plannen maken hoe we gebieden en regio's inrichten en welke plannen we voor welk gebied willen ontwikkelen en toestaan. Deze wordt samen met lokale overheden, inwoners, bedrijven en waterschappen ingevuld. Deze werkwijze wordt al in veel programma's toegepast en er is een start gemaakt met "Overijssel op Streek", "De Woonkeuken" en "De Stadsbeweging" en programma's als Ruimte voor de Vecht en IJssel-Vechtdelta. Dit wordt voorgezet en uitgebreid.
- ⊕ Er wordt onderzocht hoe de spreiding van bedrijventerreinen bij kan dragen aan een duurzame inrichting van onze provincie. Ook moeten gemeenten meer maatwerk kunnen toepassen bij de inrichting van bedrijventerreinen.
- ⊕ In de detailhandel en retail vindt veel vernieuwing plaats. Er komen andere concepten van winkels en verkoopmanieren. Dit levert spanning op tussen de huidige regelgeving en de werkelijkheid. De definiëring van de begrippen in de Omgevingsverordening zijn aan herziening toe.
- ⊕ Bij ruimtelijke plannen hoort ook een plan voor de opwekking van duurzame energie, klimaatadaptatie en de zorg voor goed waterbeheer. De provincie moet samen met gemeenten, waterschappen, kennisinstellingen en onze inwoners werken aan een regionaal adaptatieplan, waarmee we ons voorbereiden op de veranderingen in het klimaat.
- ⊕ De provincie is bij uitstek geschikt als proeftuin en verzamelplek van kennis op het gebied van klimaatadaptatie. Programma's en projecten die hieraan bijdragen ondersteunen wij. De IJssel-Vechtdelta als community is de gesprekspartner voor de Agenda IJsselmeergebied 2050.
- ⊕ Nieuwbouw van woningen en gebouwen wordt aardgasloos en energieneutraal.

In de bestaande bouw zetten we in op een grootschalige warmtetransitie. We zetten de volgende stip op de horizon: elk huis is z'n eigen energiecentrale.

2.2 Water

Visie van de ChristenUnie

Water is van levensbelang voor mensen, dieren en planten. Een teveel of een tekort aan water vormt al gauw een bedreiging. De ChristenUnie wil dat Nederland een veilig land is en ondersteunt daarom voluit het werk in het deltaprogramma waarin de overheden samenwerken aan het vergroten van de veiligheid. Wij willen daarom dat in de ruimtelijke ordening rekening wordt gehouden met waterveiligheid, waterbeschikbaarheid en wateroverlast. Het is niet langer vanzelfsprekend dat 'water de functie' volgt. De transitie naar 'functie volgt water' komt sneller op ons af, gelet op de klimaatverandering.

Klimaatdeskundigen verwachten dat de zomers veel droger zullen worden. We moeten dus niet alleen zorgen voor goede dijken, maar ook voor het opvangen van droogte en het verminderen van hittestress in steden en dorpen. Wij pleiten voor een voortrekkersrol van de provincie om samen met gemeenten voortvarend aan de slag te gaan met het Regionaal Adaptatieplan. Samen met de waterschappen, gemeenten, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zoekt de provincie maatregelen om water langer vast te houden in het gebied (buffering) om zo er voor te zorgen dat er steeds voldoende water is voor landbouw en natuur, maar ook voor de steden, de binnenvaart en recreatie.

Waterkwaliteit

Het creëren van schone en ecologisch gezonde watersystemen vereist veel aandacht van de provincie en waterschappen, door onder andere beperking van ongewenste uitstoot van milieuverontreinigende middelen en aanleg van natuurvriendelijke oevers.

De kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater voldoet op veel plaatsen nog niet aan de eisen, hoewel het inzamelen en zuiveren van afvalwater al fors is verbeterd. De provincie moet de komende jaren verder werken aan de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Wij pleiten daarom voor een preventief en bronbeleid dat erop gericht is ongewenste verontreiniging van oppervlaktewater en grondwater door bijvoorbeeld mest en gif- en medicijnresten te voorkomen. Daarnaast willen we een grondige analyse van de relatie tussen grond- en oppervlaktewater die helpt een goede belangenafweging te kunnen maken tussen wonen, werken, landbouw, natuur en recreatie.

Waterschappen

De ChristenUnie staat voor verantwoord waterbestuur, weloverwogen keuzes en beheersbare kosten. Wij willen dat doen door de samenwerking op te zoeken met inwoners en bedrijven, andere overheden en belangenorganisaties. Landbouw, natuur en bebouwing in een gebied stellen elk hun eigen eisen aan het optimale waterbeheer. De provincie stelt duidelijke regels en normen op om in tijden van droogte de waterschappen te laten zorgen voor voldoende aanvoer van zoet water. Hierbij moeten we steeds de keuze maken tussen verschillende belangen. De agrarische bedrijven moeten genoeg ruimte en mogelijkheden houden om hun bedrijf goed te kunnen laten draaien, maar daarnaast moeten ook de natuurbelangen worden gediend én de woonfunctie worden ondersteund.

Concrete punten/bouwstenen

- ⊕ Er moet gezocht worden naar concrete en gebiedsgerichte oplossingen om in lage gebieden veilig te kunnen (blijven) wonen en werken. Hierbij wordt gedacht aan bouwen op terpen (bijvoorbeeld woonwijk Reeve bij Kampen, maar ook agrarische bebouwing), wegen op dijken en het zonodig verkleinen van stroomgebieden. De IJssel-Vechtdelta, waar theorie en praktijk elkaar ontmoeten, is bij uitstek geschikt als proeftuin.
- ⊕ Het samen met betrokken bewoners en waterschappen zoeken naar concrete oplossingen om te komen tot waterberging in gebieden waar dat mogelijk is.
- ⊕ Met de waterschappen worden afspraken gemaakt over sterke dijken en goed onderhouden waterkeringen.
- ⊕ Dijken en keringen worden aangepast aan de wettelijke normen, waarbij nu alvast rekening wordt gehouden met de gevolgen van klimaatverandering.
- ⊕ Een volledige implementatie van de KRW-maatregelen (Europese Kaderrichtlijn Water) in deze periode.
- ⊕ Het programma Zoetwatervoorziening Oost Nederland krijgt in de Delta aanpak zoetwater een leidende rol.
- ⊕ Bij het opstellen van de omgevingsvisie en de regionale en lokale adaptatiestrategie wordt steeds uitgebreid aandacht besteed aan goede opvang en beheer van water. Zo zorgen wij ervoor dat onze omgeving voorbereid is op de klimaatveranderingen (meer heftige neerslag / langer intense droogte tijden).
- ⊕ Voor een goed waterbeheer en watergebruik is een integrale aanpak van landbouw, weidevogelbeleid, natuurbeheer en waterbeheer nodig. Waterkwaliteit maakt een vanzelfsprekend onderdeel uit van de aanpak.
- ⊕ Een evenwichtig waterbeheer waarbij per gebied gekeken wordt naar de belangen van de agrarische sector, natuurbelangen en wonen. Dat kan dus per gebied andere prioriteiten en ander beheer betekenen.

- ⊕ Goede afstemming met gemeenten en waterschappen bij de planning van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen. Er moet concreet aandacht worden gegeven aan waterafvoer en waterbeheer in bebouwd gebied. Denk aan groene tuinen, groene daken, groene bermen. Afkoppeling van regenwater bij bestaande bebouwing wordt bevorderd. De ChristenUnie gunt iedere inwoner een regenton.
- ⊕ De provincie zoekt naar 'koppelkansen', om bij projecten door waterschappen ook direct natuurdoelen te realiseren en mogelijkheden voor versterking van de vrijetijdseconomie.
- ⊕ Het programma IJsseldelta Zuid ronden we deze periode af met de realisatie van fase 2.

Nadere toelichting en verdere achtergrondinformatie staat uitgewerkt in een tiental thema's in het verkiezingsprogramma voor de waterschappen in 2019.

3

Natuur en landbouw

3.1 Landbouw

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie zet zich in om de landbouwsector te transformeren naar kringlooplandbouw. Met andere woorden: landbouw die bijdraagt aan een duurzame voedselvoorziening, die zorgdraagt voor het in stand houden en/of verbeteren van de biodiversiteit en het klimaat en tegelijkertijd economisch rendabel is. Een hoge biodiversiteit is van levensbelang voor de bestuiving van allerlei gewassen, voor een rijk bodemleven en een hoge de bodemvruchtbaarheid. Kringlooplandbouw is volhoudbare landbouw en gaat uit van ecologische, economische en sociale waarden. Kringlooplandbouw is klimaatneutraal en gericht op het optimaal inzetten en hergebruiken van grondstoffen en producten en het zoveel mogelijk voorkomen van reststoffen, afval en schade aan het milieu.

De ChristenUnie wil de landbouw ondersteunen om zo, samen met boeren, de natuur te versterken. Vanuit deze gedachte is de ChristenUnie een groot voorstander van de kringlooplandbouw, welke de volgende bouwstenen kent:

- eerlijk verdienmodel voor de boer zodat maatschappelijke baten ook daadwerkelijk vertaald worden in verdiensten voor de boer;
- toekomstgericht, door steun aan jonge boeren;
- betere verbinding tussen boeren en burgers, kortere ketens;
- functionele biodiversiteit;
- bevorderen van (wilde) flora en fauna op boerenland, zoals boerenlandvogels, onder meer door natuur- en landschapsbeheer te vergoeden;
- behoud van landschaps- en cultuurhistorische elementen;
- verkleinen van de negatieve effecten van de landbouw op natuurwaarden in de omgeving, onder meer door ruim baan te geven aan niet-chemische gewasbescherming.

De transitie naar kringlooplandbouw die ook economisch rendabel is, is een proces van lange adem. Er bestaat geen blauwdruk voor de weg daar naar toe. Maar nu al zijn er veel initiatieven en innovaties, die stappen in de goede richting vormen. De provincie kan die initiatieven stimuleren en de partners faciliteren die daaraan werken.

De glastuinbouw is een belangrijke economische drager in enkele regio's. De provincie zal deze sector ondersteunen en innovatieve ontwikkelingen stimuleren die de duurzaamheid vergroten. Samen met de sector wordt gezocht naar innovatieve oplossingen en mogelijkheden. In het kader van Greenport ontwikkelingen wordt actieve Europese steun gezocht voor innovatie, transport en arbeid.

Concrete punten

- + Stimuleren van agrarische natuurverenigingen ofwel collectieven die de 'volhoudbare landbouw' praktisch invullen.
- + Blijvende aandacht vragen voor innovatie in de landbouw, vooral als het gaat om het sluiten van kringlopen en het tegengaan van bodemdaling.
- + Experimenten stimuleren met akkerranden boordevol akkerkruiden, strokenteelt, precisielandbouw en nieuwe technologie met robots. Gebruik alle innovaties om te komen tot kringlooplandbouw.
- + Schaalvergroting alleen toestaan wanneer het een bijdrage levert aan het vergroten van de duurzaamheid en het dierenwelzijn en er geen toenemende risico's zijn voor de volksgezondheid.
- + Grondgebondenheid is belangrijk: het voedsel voor het vee komt (voornamelijk) van het eigen bedrijf en de mest kan worden uitgereden op de eigen grond of in elk geval zoveel mogelijk lokaal. Blijvend grasland draagt bij aan koolstofopslag in de bodem en aan de bodemvruchtbaarheid. Door allerlei (ruimtelijke) ontwikkelingen en bedrijfsbeëindigingen raken gronden steeds weer versnipperd. Daarom is het belangrijk regelmatig aan kavelruil te doen. Dit moet vanuit de provincie gefaciliteerd worden, waarbij geldt dat boeren die de vruchten plukken van kavelruil zelf ook een bijdrage betalen.
- + Het belonen van Groene en Blauwe diensten² met landschapselementen en zorgen dat dit in de bedrijfsvoering wordt geïntegreerd. We moeten waarde toekennen aan landschapsstructuren, met een soort puntensysteem.
- + Boeren krijgen een adequate vergoeding voor natuur- en landschapsbeheer en weidevogelbeheer, de administratieve lasten moeten laag zijn. Hetzelfde geldt voor boeren die waterberging, op plekken waar dat gewenst is, mogelijk maken.
- + Het ontwikkelen van maatregelen om herbestemming dan wel sloop van leegstaande en leegkomende boerderijen te vergemakkelijken, waardoor de leefbaarheid en kwaliteit van de leefomgeving gewaarborgd blijft.
- + Een integrale aanpak van de stikstofproblematiek. Dit probleem moet bij de bron worden aangepakt. Om de stikstofdepositie op natuurgebieden terug te brengen, wordt de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) voortgezet. Maatregelen die ingezet worden, moeten leiden tot een vermindering van de neerslag van schadelijke stoffen op het land (zoals stikstof). De plannen voor effectgerichte maatregelen moeten worden afgerond en uitgevoerd. Monitoring van de daadwerkelijke neerslag van schadelijke stoffen en eventuele bijstelling van de plannen is essentieel.
- + De ChristenUnie wil dat Overijssel een provincie is die jonge boeren ondersteunt zodat deze in ons land een goede toekomst kunnen opbouwen.

² Dit zijn maatschappelijke diensten die grondeigenaren leveren aan de maatschappij. Denk aan het aanleggen, beheren en onderhouden van landschapselementen op hun gronden, waarmee een fraai landschap ontstaat.

- ⊕ In Overijssel zijn relatief veel familiebedrijven. Voor deze bedrijven geldt vaak dat de opbrengst belangrijk is, maar de instandhouding van het bedrijf nog belangrijker. Liefde voor het bedrijf, de eigen cultuur en de plek waar geleefd wordt gaan voor op het maken van winst. Daarmee zijn de familiebedrijven belangrijke dragers van waarden in Overijssel.
- ⊕ Er is een toenemende spanning tussen volksgezondheid en landbouw. Volhoudbare landbouw betekent in de ogen van de ChristenUnie ook dat de volksgezondheid een beperkende factor kan zijn voor uitbreiding van bedrijven.
- ⊕ Lokale voedselproductie wordt gestimuleerd. Er zijn al veel initiatieven voor rondom streekproducten, die regionaal worden afgezet. Dit levert gezond voedsel op, dat niet onnodig wordt getransporteerd. De productie dichtbij de mensen, de afzet dichtbij de mensen.
- ⊕ De lelieteelt is een sector waarin veel gif wordt gebruikt. Ook deze sector moet verduurzamen en daarom het gifgebruik fors terugdringen.
- ⊕ Inzetten op het versterken van de innovatieve kracht van de glastuinbouw op de terreinen van teelt, transport, onderzoek, kennis en arbeid.
- ⊕ Geothermie (aardwarmte) kan een goed alternatief zijn voor de warmtebehoefte in de glastuinbouw. In de Koekoekspolder gebeurt dit al langere tijd. Waar nodig stimuleert de provincie de toepassing van aardwarmte. Ook wordt er ingezet op het leveren van overvloedige energie aan particulieren of andere bedrijven. Er is gerichte aandacht voor de aanleg en uitbreiding van de ondergrondse infrastructuur: kabels en leidingen waarmee o.a. warmte en CO2 verplaatst kan worden.
- ⊕ Nieuwe kassencomplexen moeten klimaatneutraal zijn en niet meer afhankelijk zijn van fossiele energie.

3.2 Robuuste natuur

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie wil dat ook volgende generaties kunnen genieten van Gods schepping. Als we de natuur geweld aandoen, schaden we onszelf en onze leefomgeving. De natuur heeft, naast een economische waarden, ook een intrinsieke waarde, die onafhankelijk is van het gebruik is. Deze intrinsieke waarde is voor iedereen anders en niet te meten. Maar in de natuur ervaren mensen altijd waarden als rust, ruimte, schoonheid. De natuur is daarmee een zelfstandig waardevol gegeven.

Overal om ons heen zien we dat milieuvervuiling de natuur aantast, dat de biodiversiteit (soortenrijkdom) onder druk staat en dat natuur vaak in de verdrukking komt door economische activiteiten. Recente onderzoeken maken duidelijk dat vooral bijen en andere insecten sterk achteruit zijn gegaan, terwijl die van levensbelang zijn voor

de bestuiving van gewassen. Ook het aantal boerenlandvogels neemt nog steeds af. De natuur levert schoon drinkwater en allerlei andere 'ecosysteemdiensten', waarvan de waarde moeilijk in geld is uit te drukken, maar die wel van levensbelang zijn. De ChristenUnie zet zich daarom in voor de versterking van de natuur en het stoppen van de afname van biodiversiteit.

De ChristenUnie vindt het belangrijk dat er zorgvuldige regels zijn die de natuur beschermen, dat de belangen van de natuur worden afgewogen tegen andere belangen, en dat er samenhang gecreëerd wordt met de verduurzaming van de economie en het tegengaan van klimaatverandering.

De rijksoverheid heeft het natuurbeleid gedecentraliseerd naar de provincies, die nu met een gebiedsgerichte aanpak invulling kunnen geven aan het natuurbeleid. Het Natuurnetwerk Nederland (NNN), met daarin de Natura2000 gebieden, is een samenhangend netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. De provincie heeft als doel dit netwerk te ontwikkelen. De beheerders en eigenaren van deze terreinen zijn de belangrijkste partners voor dit natuurbeleid en voor behoud van de soortenrijkdom.

Een goed natuurbeleid kan niet zonder langjarige kaders voor doelen en vergoedingen, een adequate ruimtelijke sturing, een passende beloning voor geleverde diensten en een intensieve samenwerking tussen overheid, terreinbeherende organisaties, boeren en particulieren.

In Overijssel krijgt deze samenwerking vorm in Samen Werkt Beter, in het verleden ontstaan op initiatief van de ChristenUnie. Deze samenwerkingsvorm blijkt goed te werken en moet voortgezet worden.

Concrete punten

- + Hoge prioriteit geven aan het Deltaplan Biodiversiteit, waar natuur- en landbouworganisaties samenwerken, onder meer in het tegengaan van de zorgelijke achteruitgang van het aantal insecten.
- + Bijdragen aan een snelle afronding van het Nationaal Natuur Netwerk. Het doel van een kwalitatief goed functionerend Nationaal Natuur Netwerk blijft recht overeind en robuuste ecologische verbindingzones zijn nodig om natuurgebieden met elkaar te verbinden.
- + Bescherming van de Natura2000 gebieden. De kernkwaliteiten van de Nederlandse landschappen en aardkundige monumenten verdienen een wettelijke bescherming. In de Omgevingsvisie worden de waarden van stilte en duisternis veiliggesteld.
- + Toegankelijke natuur, een fijnmazig netwerk van fiets- en wandelpaden is belangrijk.
- + Een betere samenhang van natuur- en klimaatbeleid: klimaatadaptatie krijgt de

juiste prioriteit in het natuurbeleid.

- + Hoge prioriteit geven aan de bestrijding van exoten, omdat invasieve soorten voor een miljardenschade zorgen.
- + Uitvoeren van het Deltaplan voor de boerenlandvogels. Uit natuurrapportages blijkt dat het vooral slecht gaat met weidevogels en akkervogels. De rijksoverheid wil de bescherming van weidevogels een extra stimulans geven en de provincie Overijssel moet daarop inspelen.
- + De Nationale Landschappen (IJsseldelta en Noordoost Twente) en Nationale Parken (Weerribben Wieden en Sallandse Heuvelrug) moeten voldoende gefinancierd blijven, waarbij belangrijk is dat partners in en om de gebieden bijdragen aan de ontwikkeling van hun eigen regio.
- + Groot wild neemt toe in Nederland. Er wordt een onderzoek gestart naar de haalbaarheid en wenselijkheid van een populatie van edel- en damherten op de Sallandse Heuvelrug.
- + De wolf is terug in Nederland. De overheid faciliteert boeren en anderen om schade zoveel mogelijk te voorkomen.
- + Ook de natuur in de stad is nodig voor de instandhouding van soortenrijkdom. Natuur in de stad draagt ook bij aan een prettig leefklimaat. De ChristenUnie wil de ruimten in parken, groenstroken en bermen beter benutten voor het bevorderen van de biodiversiteit.
- + Bevorderen van groene schoolpleinen.
- + Er zijn in Overijssel diverse landgoederen. Deze spelen een belangrijke rol bij de instandhouding en verbetering van de natuur. Landgoederen verdienen daarom bijzondere aandacht, waarbij een goede ruimtelijke inbedding ook belangrijk is.

3.3 Bodemdaling veenweidegebieden

Visie van de ChristenUnie

De bodemdaling in de veenweidegebieden lijkt een zwaar onderschat probleem. Er dreigt een enorme schade aan gebouwen en aan infrastructuur door het langdurig verlagen van het waterpeil. De oxidatie (CO₂) van het veen die het gevolg is van een lage waterstand levert een enorme bijdrage aan de klimaatopwarming, want grote hoeveelheden koolstof uit de bodem komen in de atmosfeer.

De ChristenUnie is van mening dat we fundamenteel anders moeten gaan werken om de bodemdaling flink te vertragen, zo mogelijk zelfs te stoppen. We moeten in sommige polders onderwaterdrainage aanleggen en in andere polders snel gaan experimenteren met andere teelten. In de Omgevingsvisie moet de provincie voor de lange termijn ingrijpende keuzes maken.

Concrete punten

- ⊕ Communiceren dat onderbemaling een grens kent en het waterpeil in veel gebieden verhoogd zal moeten worden om aan de klimaat- en veiligheidsdoelstellingen te kunnen voldoen.
- ⊕ Starten met/uitbreiden van aanleg van onderwaterdrainages en het nauwlettend volgen van de effecten hiervan.
- ⊕ Stimuleren van het opbouwen van economische ketens waardoor “natte teelt” voor landeigenaren een haalbare keuze wordt. Rietteelt kan hier een optie zijn, voor boeren die een bedrijfssysteem hebben waarin droge en natte omstandigheden worden gecombineerd.
- ⊕ In overleg met alle belanghebbenden gebiedsgerichte plannen maken waarin wordt beschreven op welke manier de bodemdaling per gebied kan worden tegengegaan.
- ⊕ Het ontwikkelen van innovatieve methodes om de bodem weer te laten stijgen, zoals teelt van veenmos.
- ⊕ Het oplossen van knelpunten in de waterveiligheid die ontstaan door de bodemdaling.

3.4 Mensen en hun voedsel

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie wil zich inzetten voor een goede samenwerking tussen de landbouwsector en de ondernemers en inwoners van het stedelijk gebied. Wij vinden het belangrijk dat onze inwoners in stedelijke gebieden zich bewust zijn van waar hun voedsel vandaan komt, wat er in de landbouwsector speelt en waarom er bepaalde keuzes worden gemaakt. Veel stedelingen hebben een eerlijke prijs over voor producten uit de buurt met een aansprekend verhaal en ze stellen steeds hogere eisen aan dierenwelzijn en landschappelijk schoon. Het draagvlak bij (kritische) burgers kan toenemen als er meer zicht is op de landbouw en de dilemma's die er spelen. De nadruk komt meer te liggen op korte ketens en op samenwerking tussen producenten bij het vermarkten van producten.

In vrijwel alle regio's liggen er kansen voor de landbouw in het zoeken van een sterke verbinding met de stad, niet alleen voor de afzet van hoogwaardige voedselproducten, ook voor verdere verbreding. De groei van het aantal inwoners in de steden betekent een groeiende stroom mensen die er in hun vrije tijd op uit trekken. Deze vrijetijdseconomie vergt een aantrekkelijk agrarisch landschap, met vooral grondgebonden landbouwbedrijven die passen bij de schaal van het cultuurhistorisch waardevolle landschap.

Concrete punten

- ⊕ Het stimuleren van de oprichting van nieuwe coöperaties waarin boeren en tuinders zich verenigen om samen sterk te staan tegenover de machtige inkooporganisaties en supermarkten. Streekproducten krijgen hierin een prominente plek.
- ⊕ Het oprichten van regionale voedselmarkten, met gebiedscoöperaties die het voedsel rechtstreeks van boeren naar burgers loodsen. Dit draagt bij aan een volhoudbare economie en reductie van de CO2 footprint.
- ⊕ Het stimuleren van streekfondsen: agrarisch natuurbeheer is niet alleen van boeren, maar vraagt ook betrokkenheid van burgers en bedrijven.

3.5 Faunabeheer en jacht

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie vindt dat het verantwoord is om jacht toe te staan als onderdeel van goed faunabeheer. Het is een illusie dat we de natuur in Nederland helemaal de vrije hand kunnen geven. Beheer van flora en fauna is vaak nodig om te voorkomen dat een populatie de draagkracht van een gebied te boven gaat.

De discussie over de beste vorm van faunabeheer moet starten bij de knelpunten in een gebied, en de vraag hoeveel schade en natuurlijke sterfte door voedseltekorten we accepteren. De uitkomst daarvan is bepalend voor beheermaatregelen, waarvan de jacht er één is.

We hechten aan transparantie. Er moet sprake zijn van planmatig beheer op basis van tellingen vooraf en verantwoording achteraf.

Het vernietigen van geschoten wild is een onacceptabele vorm van voedselverspilling. Planmatig beheer door afschot moet hand in hand gaan met benutten van vlees. De ChristenUnie daagt jagers uit om ervoor te zorgen dat geschoten wild in de voedselketen wordt opgenomen.

Concrete punten

- ⊕ De regeling waarmee boeren en andere grondeigenaren wildschade (veroorzaakt door bijvoorbeeld de wolf, de gans, de vos, etc.) kunnen opgeven en schadevergoeding kunnen ontvangen moet gemakkelijker en toegankelijker worden gemaakt.
- ⊕ Bescherming voor wilde ganzen (die bij ons overwinteren) en een doordachte bestrijding van andere ganzen, waarbij afstemming tussen de provincies van groot belang is.
- ⊕ Het tegengaan van voedselverspilling en daardoor het opnemen van geschoten wild in de voedselketen.

4

Energie en klimaat

4.1 Visie van de ChristenUnie

Het provinciale energie- en klimaatbeleid van de ChristenUnie staat in het teken van de Bijbelse opdracht om te bouwen en te bewaren. Wij zijn geen verbruikers van de schepping, maar beheren deze in het besef dat we met respect om moeten gaan met de schepping zodat we haar op een goede manier door kunnen geven aan volgende generaties. Met andere woorden; goed rentmeesterschap.

Door de privatisering van energiebedrijven is de zeggenschap over energie verdwenen. Energie is een gebruiksgoed geworden, waarin marktwerking en verdienmodellen de overhand hebben gekregen. Inwoners zijn consumenten geworden, waarmee het eigenaarschap van de samenleving is verdwenen. Dat miskent wie de inwoners zijn en welke verantwoordelijkheid ze hebben. Door saamhorigheid moeten ze weer in staat gesteld worden een coöperatieve samenleving te vormen. Daarmee krijgen ze weer vat op hun rol van rentmeester zijn, in alle facetten.

Rentmeesterschap is daarmee een kernwaarde van de ChristenUnie. Dit vraagt van ons dat we de aarde niet uitputten of overbelasten. We houden steeds voor ogen dat ontwikkelingen een duurzame bijdrage moeten leveren voor deze generatie en toekomstige generaties.

De provincie kan op de volgende aspecten bijdragen aan een zorgvuldige omgang met de aarde:

1. Verminderen CO2-uitstoot
2. Energiebesparing en opwekking duurzame energie
3. Betere luchtkwaliteit (o.a. terugdringen van fijnstof)
4. Aanpassen aan veranderend klimaat
5. Circulaire economie

De energietransitie, waarbij we steeds minder afhankelijk worden van fossiele brandstoffen, maar meer gebruik gaan maken van groene, duurzame energievoorzieningen zoals wind- en zonne-energie, restwarmte en groen gas, heeft grote economische gevolgen. Dit geldt ook voor het voldoen aan de klimaatdoelstellingen. Er zal fors geïnvesteerd moeten worden, maar tegelijkertijd zal het voor veel nieuwe

werkgelegenheid zorgen. De provincie draagt er, bij de uitwerking van het beleid, zorg voor dat alle inwoners uit alle lagen van de bevolking gebruik maken van deze transitie. De energietransitie mag geen toenemende economische ongelijkheid tot gevolg hebben.

4.2 Besparing en opwekking

Besparing van energie betekent dat er minder energie opgewekt hoeft te worden. Daar ligt dan ook de eerste prioriteit bij beleid en uitvoering. Besparen voorkomt opwekken. Het is financieel vaak meer rendabeler dan opwekking en daarmee de meest duurzame vorm van energie.

Daar waar energie of warmte opgewekt gaat worden ligt de bron idealiter zo dicht mogelijk bij het afnamepunt en bij voorkeur in beheer van de afnemer(s). Waar dit niet mogelijk is kan collectieve opwekking bijdragen aan de energiebehoefte. In die collectiviteit participeren de afnemers zoveel als mogelijk, zodat zij niet alleen lasten, maar ook de lusten krijgen. Opwekking van energie wordt zoveel mogelijk ingepast bij/op gebouwen en in de bebouwde omgeving, zodat zo min mogelijk kostbare landbouwgrond gebruikt hoeft te worden. Dit vereist een integrale visie waarin aspecten van de omgeving en infrastructuur van opwekking en transformatie in kaart worden gebracht op basis van behoeften en opwekkingsbronnen. Gemeenten en regio's zijn daarin sturend, de provincie neemt een regisserende rol in. Een stapsgewijze, geïntegreerde en opbouwende benadering verdient daarin de voorkeur, in plaats van het opstarten van enkel van elkaar losstaande projecten. Door een integrale en stapsgewijze opbouw van de energietransitie kan de participatie van inwoners worden bevorderd en kunnen inwoners individueel of collectief eigenaar worden van hun eigen energieopwekking en opslag. De provincie moet oog houden voor een slagvaardige voortgang en samenwerking van alle partners, inclusief de waterschappen.

Concrete punten/bouwstenen

Verminderen uitstoot van broeikasgassen

De provincie zet vol in op **energiebesparing**. De hoeveelheid opgewekte duurzame energie is voorlopig immers beperkt en een aanzienlijk deel van de energieopwekking gaat daarom gepaard met CO₂-uitstoot. De ChristenUnie heeft de ambitie dat in 2023 het energieverbruik in de provincie Overijssel met **20** procent is gedaald.

- ⊕ De provincie ontwikkelt een integrale aanpak van energiebesparing in de industrie door advisering en handhaving. Daarbij werkt zij samen met andere partijen (MJA3 en ETS bedrijven) zodat de effectiviteit van de inzet vergroot wordt.

- ⊕ De provincie werkt in overleg met gemeenten aan instrumenten om het energiezuiniger maken van gebouwen/woningen te versnellen. Onderdelen daarvan zijn:
 - De provincie ijvert voor gebouw-gebonden financiering voor energiebesparende verbeteringen.
 - De provincie zorgt dat er beleid wordt ontwikkeld waar ook huurders en verhuurders van profiteren.
 - Bij energiebesparende renovatie is het doel om zo snel mogelijk een bijna energieneutraal gebouw (BENG) te krijgen. Alle maatregelen moeten hierop gericht zijn.
 - De provincie stimuleert de opleiding van vakmensen (installateurs van duurzame apparatuur, bouwwerknemers met kennis van isolatie, technici) om de maatregelen uit te voeren.
 - De provincie voorkomt dat woningbouwverenigingen G-labelwoningen verkopen in plaats van renoveren, bijvoorbeeld door in de prestatieafspraken op te nemen dat alleen woningen met minimaal een A-label verkocht mogen worden.
- ⊕ De provincie zorgt ervoor dat haar fondsen voor energie en innovatie toegankelijk zijn (waarbij de nu gestelde eisen versoepeld worden) zodat projecten gerealiseerd kunnen worden die niet met behulp van commerciële geldverstrekkers van de grond komen.

De provincie werkt aan de **afbouw van het gebruik van fossiele brandstoffen**.

- ⊕ De provincie coördineert de ontwikkeling van regionale plannen voor andere energiebronnen voor de verwarming van gebouwen dan aardgas (warmtetransitie).
 - Regionale warmtenetten worden toekomstbestendig ontwikkeld: ze mogen uiteindelijk geen CO₂-uitstoot veroorzaken.
 - Nieuwbouw wordt niet meer aangesloten op aardgas, in de bestaande bouw wordt ingezet op een ambitieuze warmtetransitie
 - Alternatief gebruik van het bestaande gasnetwerk wordt onderzocht. Alternatieven daarvoor zijn waterstof of biogas.
- ⊕ In samenwerking met de gemeenten adviseert de provincie terughoudendheid in de verdere winning uit kleine gasvelden (Hardenberg, Eesveen), vooral waar zij een compensatie moeten vormen voor het sluiten van de gaskraan in Groningen.
- ⊕ De provincie spant zich in, met de rijksoverheid, een schadeprotocol vast te stellen dat gelijkwaardig is aan die voor de Groningse velden.
- ⊕ De provincie ontmoedigt, in verstrekking van vergunningen, alle vliegverkeer op niet-hernieuwbare brandstof, o.a. door grenzen aan CO₂-uitstoot te stellen.
- ⊕ De provincie stimuleert vervoer dat gebruik maakt van hernieuwbare brandstoffen.

- De provincie stimuleert vrachtverkeer op alternatieve energiebronnen.
- De provincie stimuleert de zero emissie aanpak van het OV en de binnenvaart.
- Walstroom³ in havens wordt bevorderd.
- + De provincie maakt in elk plan/voorstel inzichtelijk wat het verwachte effect is van het plan/voorstel op de uitstoot van broeikasgassen
- + De provincie stimuleert een transitie van de landbouw die leidt tot minder oxidatie van de veenbodem o.a. middels een (water)peil gestuurde benadering (zie verder Natuur en Landbouw).

De provincie **geeft zelf het goede voorbeeld** in het reduceren van de CO2 uitstoot.

- + Er is een concreet actieplan om de eigen gebouwen uiterlijk in 2030 klimaatneutraal te hebben.
- + Er wordt een actieplan ontwikkeld om de hele provinciale organisatie klimaatneutraal te laten zijn in 2040.
- + Nieuwe provinciale infrastructuur wordt alleen nog klimaatneutraal aangelegd, bijvoorbeeld door geluidsmaatregelen en duurzame energieopwekking te combineren.

4.3 Opwekking duurzame energie

De provincie ontwikkelt **realistisch en gedetailleerde plannen om de opwekking van duurzame energie** in de provincie in lijn te brengen met doel van het Parijs-akkoord om in 2050 klimaatneutraal te zijn. De ChristenUnie heeft de ambitie dat in de provincie Overijssel in 2030 50% van de benodigde energie bestaat uit schone, betrouwbare en betaalbare energievoorziening. Daar waar de zelfvoorziening in de provincie onvoldoende is zoekt zij naar mogelijkheden buiten haar grenzen, zoals bijvoorbeeld vanuit wind op zee of op de Noord West Europese energiemarkt, in het besef dat Overijssel, noch Nederland een eiland op zich zijn. Daarbij ook in aanmerking genomen dat er niet altijd voldoende draagvlak is voor zon- of windparken in de nabijheid van de bebouwde omgeving. Niettemin beoogt zij vanuit infrastructurele overwegingen waar mogelijk zelfvoorziening te stimuleren.

- + De provincie zet in op een brede mix van opwek mogelijkheden, van wind op land, geothermie (aardwarmte), waterkracht, aqua- en riothermie en zonneparken op land. De provincie staat open voor nieuwe technologische ontwikkelingen (bijvoorbeeld kleine windmolens), die ingepast moeten passen binnen de ruimtelijke kwaliteit van een gebied.

³ Walstroom is een begrip waarmee wordt aangegeven dat een schip gebruikmaakt van een aansluiting op het elektriciteitsnet van de wal. Varende schepen gebruiken eigen generatoren om elektriciteit op te wekken, maar in de haven is het laten draaien van dieselmotoren onnodig milieubelastend.

- ⊕ De provincie stuurt de netwerkbeheerders aan om te zorgen voor goede en betaalbare aansluiting.
- ⊕ Biomassa (maaisel en snoeihout) is een onderdeel van de energievoorziening. Het kan bovendien gebruikt worden voor het bufferend vermogen op de momenten dat wind- en zon niet in energie kunnen voorzien.
- ⊕ Voedselproductie krijgt voorrang boven energieopwekking; om concurrentie tussen beide te voorkomen, bewaakt de provincie haar beleid waardoor zonnepanelen op gebouwen, industrie en “wachtgebieden” of “pauzelandenschappen” voorrang hebben op landbouwgrond voor voedsel. Bij sierteeltgewassen zoals langdurige bollenteelt kan daar van afgeweken worden.
- ⊕ De provincie zorgt er voor dat risico's en veiligheidsaspecten van duurzame energieopwekking (denk bijvoorbeeld aan de effecten van geothermie op de bodem en het grondwater) goed in kaart zijn gebracht en dat risico's binnen aanvaardbare grenzen blijven.

Ruimtelijke inpassing van energieopwekking.

- ⊕ De provincie vraagt van gemeenten regionale energiestrategieën. De provincie ondersteunt dit door het organiseren van “regionale energietafels”, waaraan inwoners, gemeenten, waterschappen en netbeheerders deelnemen om de uitvoering van de energiestrategieën af te stemmen.
- ⊕ De provincie zorgt voor een goede ruimtelijke en landschappelijke inpassing van duurzame energieopwekking en stelt daarvoor kaders.
- ⊕ De provincie kan via subsidieregelingen initiatiefnemers stimuleren om een minder rendabele maar betere landschappelijke inpassing mogelijk te maken.
- ⊕ De provincie ontwikkelt in overleg met netwerkbeheerders en gemeenten een kanskaart voor duurzame energieopwekking, waarmee ze zowel initiatiefnemers als netwerkbeheerders richting geeft. Een dergelijke energieatlas kan een leidraad zijn voor gemeenten en coöperaties of andere vormen van samenwerking en tevens inzicht geven in geleverde prestaties.
- ⊕ De provincie stimuleert op basis van de Wet Milieubeheer dat bedrijven investeren in energiebesparing en -opwekking voor hun eigen vraag naar energie. Daarbij maakt ze gebruik van de toezicht- en handhavingsmogelijkheden die deze wet geeft om het gesprek met bedrijven daarover aan te gaan.
- ⊕ Dubbelbestemmingen van gronden en eisen rondom tijdelijkheid van de installaties zijn mogelijkheden die we willen inzetten om zo het draagvlak te vergroten.

De provincie **communiceert dat de energietransitie noodzakelijk** is, veel ruimtelijke impact zal hebben en moeilijke keuzes vergt.

- + De provincie communiceert dat veranderingen in het landschap ten gevolge van de opwekking van duurzame energie onvermijdelijk zijn.
- + De provincie ontwikkelt ook ruimtelijke beleid voor de opslag van energie.

De provincie zet zich maximaal in om **lokaal draagvlak** te realiseren (al is een volledig draagvlak een illusie).

- + Omwonenden worden nauw betrokken bij plannen voor opwekking zoals: windenergie, zonneweides, geothermie, waterstofopslag e.d. en kunnen meeprofiteren van de voordelen. Mede-eigenaarschap zorgt ervoor dat lusten en lasten eerlijker worden verdeeld, waardoor winsten niet wegvloeien naar elders.
- + De provincie stimuleert zo veel mogelijk dat gemeenten gezamenlijk plannen ontwikkelen voor regionale opgaven, maar borgt de realisatie van de doelstellingen.
- + Participatie moet meer zijn dan een afkoopregeling.
- + De provincie stelt eisen aan de manier waarop initiatiefnemers samen met de omgeving zoeken naar de beste locatie, vorm en landschappelijke inpassing.
 - Niet grondposities, maar goede inpassing moet leidend zijn.
 - Bewoners moeten inspraak kunnen hebben over de locatie, zonder te pretenderen dat alle wensen van bewoners worden ingewilligd.
 - Betrokkenheid bij omwonenden moet worden gestimuleerd door informatie, participatie, meedenken in proces, afname van groene stroom, etc.
 - Initiatiefnemers worden gevraagd meerdere alternatieven voor te stellen; via “plaatsingsopties” kunnen ook grondeigenaren van afgevalen locaties delen in de opbrengst.
 - Initiatieven vanuit de lokale gemeenschap krijgen voorrang boven andere, waarbij bouw moet plaats vinden met zo hoog mogelijke SROI door inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, statushouders en langdurig werklozen.
- + De provincie kijkt samen met gemeenten naar financiële voordelen voor breed gedragen projecten (bijv. subsidie aan lokale partijen).
- + De provincie stimuleert de professionalisering van lokale energiecoöperaties, bijvoorbeeld door het subsidiëren van gezamenlijke regionale of provinciale backoffices. juridische en fiscale c.q. andere advieskosten.
- + De provincie stimuleert educatie over energiebesparing, energieopwekking en circulaire en/of deeleconomie via het reguliere onderwijs. Deze educatie is gericht op bewustwording maar ook op de ontwikkeling van vakmensen die op deze terreinen nodig zijn om tijdig in kundige werkers te kunnen voorzien (human capital).

De provincie ondersteunt in beleid en in praktische zin de “quick wins”:

- + Er wordt beleid ontwikkeld om alle geschikte daken van bedrijfsgebouwen te voorzien van zonnepanelen, en zo nodig door versterking van daken deze daar geschikt voor te maken en eigenaren daarvoor te interesseren.
- + Daarbij maakt de provincie gebruik van en/of ontwerpt regelingen die het verwijderen van asbestdaken voor 2024 bevorderen, waaronder een stimuleringsfonds voor minder draagkrachtigen.
- + Er wordt beleid ontwikkeld om leegstaande industriegebieden en “pauzeland-schappen” te gebruiken voor de opwekking van zonne-energie. Dit kan door voorwaarden te verbinden aan de aanleg van zonneparken waarbij de pauze-landschappen voor bijvoorbeeld 25 jaar in te zetten zijn als zonnepark.
- + De provincie stimuleert dat gronden zoals parkeerterreinen, waterzuiveringsinstallaties en ruimte langs infrastructuur zo veel mogelijk dubbel gebruikt worden voor de opwekking van zonne-energie. Voor rijks- en provinciale wegen kan als voorwaarde worden gesteld dat taluds en geluidsschermen altijd ook functioneren als energieopwekking. Met NS en ProRail wordt overlegd om te participeren in het PetaPlan.⁴
- + Het inkoop en aanbestedingsbeleid richt zich op het stimuleren van circulair en CO2-arm produceren.
- + De provincie vraagt bij gemeenten aandacht voor het effect dat de energietransitie kan hebben op het vergroten en voorkomen van de maatschappelijke ongelijkheid.

4.4 Circulaire economie en afvalrecycling

De provincie stimuleert de ontwikkeling van een **circulaire economie**.

- + De provincie faciliteert gemeenten in het tot stand brengen van beleid dat gericht is op de circulaire en/of deeleconomie door ondersteuning en stimulering van initiatieven van bedrijven en inwonercollectieven.
- + De provincie ondersteunt bedrijven/coöperaties en initiatieven die van reststromen kasstromen weten te maken en maakt daarbij gebruik van haar invloed in fondsen welke zij ondersteunt.
- + De provincie stelt zich soepel op bij innovaties voor hergebruik die door regeldruk belemmerd worden. Dat kan door tijdelijke ontheffingen of verandering van regels.
- + De factor afval is in een circulaire economie een belangrijke component welke meer waarde moet krijgen in het totaal van de keten, waarbij 2030 bij voorkeur alle afval hergebruikt gaat worden (motie naar 100% hergebruik afval, 091116).

⁴ Het PetaPlan is geïnitieerd met het doel een scenario op te stellen waarin het rijk en de infrabeheerders duurzame energieopwekking op grondgebieden van de overheid kunnen organiseren om zo het eigen energiegebruik te vergroenen.

- ⊕ De provincie bevordert daartoe Diftar in alle gemeenten in Overijssel, waarbij preventie van afval een belangrijke rol moet spelen.
- ⊕ Zij ziet toe op het afvalbeleid van bedrijven en bedrijven die daar in handelen (bijvoorbeeld schroot- en papierhandelaren), beïnvloedt deze door vergunningen en gaat in haar deelname in afvalbedrijven zich richten op hergebruik en minder op verbranding.
- ⊕ In haar inkoopbeleid richt de provincie zich op producten of diensten die bijdragen aan een circulair gebruik en onderwerpt deze tenminste aan een circularity check, met als oogmerk het product of de dienst te kiezen welke het meest duurzaam en circulair of deelbaar is.
- ⊕ De provincie onderzoekt in samenwerking met gemeenten en waterschappen de mogelijkheden voor omzetting van rioolslib uit zuiveringsinstallaties naar fosfaat als grondstof voor de landbouw en zet zich in voor het tot stand brengen van haalbare toepassingen.
- ⊕ In samenwerking met de gezondheidssector en industrie werkt de provincie aan het tegengaan van medisch afval, waaronder bijvoorbeeld infuuszakken, luiers (recyclingfabriek) en medicijnresten in het grondwater.
- ⊕ De provincie daagt burgers en bedrijven uit door het instellen van prijzen of beloningen om initiatieven van hergebruik breder bekend te maken of daardoor de mindset te veranderen.

5

Mens en samenleving

5.1 Aanpassen aan een veranderend klimaat

In de ruimtelijke ordening is het **versterken van de klimaatbestendigheid** een belangrijk principe.

- ⊕ De provincie zorgt ervoor dat gemeenten en waterschappen blijvend participeren in de regionale adaptatie strategie (RAS) en daarbij vaststellen wat de gevolgen van klimaatverandering zijn voor de gehele provincie en daar beleid en actieplannen voor ontwikkelen.
- ⊕ Een geïntegreerde aanpak van landbouw en natuur is daarin noodzakelijk om samen in tijden van natschade en droogte voor oplossingen te kunnen zorgen. Buffering van water kan plaatsvinden in beken, rivieren of gebieden die tijdelijk overstroming toelaten (klimaatbuffers). Bij steden en industriegebieden kunnen deze tevens dienen als verkoelingsbronnen.
- ⊕ De provincie stimuleert vergroening i.p.v. verstening. Daarvoor richt zij zich op een integrale aanpak, waardoor niet alleen groene ruimten ontstaan, maar ook het afkoppelen van regenwaterafvoer op riolen, waterbuffering en aanplant van bomen (tiny forests, regenton voor elk adres).
- ⊕ De provincie doet onderzoek naar en vormt beleid om de luchtkwaliteit in positieve zin te beïnvloeden. In ruimtelijke zin kan dit door eisen te stellen aan de inrichting van industriegebieden, een wegennet waarin de verkeerscirculatie fijnstofreducerend is en anderzins OV en ander transport zero emissie gemaakt zal worden. Op kleinere schaal bevordert ze de bewustvorming van fijnstof, zoals bijvoorbeeld bij autogebruik, roken en houtstook.
- ⊕ De provincie ontmoedigt in samenspraak met gemeenten grote paasvuren en het afsteken van particulier vuurwerk c.q. initieert andere vormen met een wedstrijd-karakter of van vieren De hoeveelheid CO₂ en fijnstof bij paasvuren en vuurwerk wegen niet meer op tegen wat ooit als cultuurverschijnsel is ontstaan.
- ⊕ Voor het wegennet zoekt de provincie in afstemming met gemeenten mogelijkheden om lichtvervuiling te voorkomen.
- ⊕ De provincie bevordert, daar waar hoogspanningsleidingen gevaren kunnen opleveren voor de gezondheid, dat er aan ondergrondse bekabeling wordt gewerkt.

5.2 Leefbaarheid

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie zet zich in voor sterke en leefbare regio's. Wij vinden het belangrijk dat bestaande sociale verbanden zo veel mogelijk in stand blijven. We willen bevorderen dat werkgelegenheid in de regio behouden blijft en zo mogelijk versterkt wordt.

De ChristenUnie wil specifiek aandacht voor kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt waar een aanvullende sociale infrastructuur voor nodig is.

Vrijwilligers spelen een belangrijke rol in de leefbaarheid van onze provincie. Ze zetten zich belangeloos in voor onze samenleving en zijn zo een inspiratiebron en voorbeeld voor ons allemaal. De ChristenUnie wil dat het werk van vrijwilligers door de provincie wordt ondersteund.

De bestrijding van (drugs)criminaliteit en de problemen die het dumpen van drugsafval met zich meebrengen zijn groot. Waar dit probleem zich aanvankelijk voornamelijk concentreerde in het zuiden van Nederland, is de drugsproblematiek inmiddels in alle provincies een probleem. De ChristenUnie zet zich al jaren in om deze problematiek te bestrijden en zal dit ook in de komende jaren blijven doen.

Concrete punten/Bouwstenen

- ⊕ Leefbare krimpregio's. Structurele versterking van de economie en bereikbare voorzieningen houden ook onze kleinere steden en dorpen leefbaar. Nabijheid, bereikbaarheid en behoud van scholen vraagt aandacht. De infrastructuur moet op orde zijn, o.a. voor de fiets, de auto, het openbaar vervoer en snel internet.
- ⊕ Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB) mag niet leiden tot verrommeling van het buitengebied. De provincie helpt stoppende boeren om hun panden een goede bestemming te geven of te slopen. Speciaal vragen wij aandacht voor het gevaar voor volksgezondheid bij asbestdaken die niet worden verwijderd als een boerderij staat de verkrotten.
- ⊕ De provincie ondersteunt buurthuizen, Kulturhuzen en andere gemeenschapsvoorzieningen waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en elkaar helpen, mits de exploitatie lokaal kan worden gegarandeerd.
- ⊕ Maatschappelijk vastgoed krijgt een plaats in het provinciaal beleid met als doel de kracht van het platteland te versterken.
- ⊕ De provincie neemt het initiatief om in een samenwerkingsverband met gemeenten, politie, belastingdienst de drugscriminaliteit integraal te bestrijden.
- ⊕ De kosten voor het opruimen van drugsafval op particuliere grond voor 100% vergoeden (is nu 50%) en de vergoeding van de schade binnen 3 maanden afhandelen. De provinciale subsidieregeling wordt hiervoor gewijzigd.
- ⊕ In de samenleving is eenzaamheid een toenemend vraagstuk. Eenzaamheid doet zich voor in alle generaties, en met name bij alleenstaande ouders. De ChristenUnie vraagt daar specifiek aandacht voor.

5.3 Kringlooeconomie

Visie van de ChristenUnie

Een gezonde economie heeft oog voor de kansen om te ondernemen op een manier die respectvol is ten opzichte van de werknemers en de schepping. *Het draait niet om groei, maar om goed en duurzaam leven.* De ChristenUnie wil dat de provincie bewust inzet op de kringlooeconomie. Het economische beleid van de provincie is gericht op een kwalitatieve economie. We zetten in op selectieve groei. Het programma circulaire economie dient te worden doorgezet. Het innovatiebeleid stimuleert circulaire economische doelen. Het topsectorenbeleid wordt herijkt ten aanzien van duurzame en circulaire ontwikkelingen. Familiebedrijven zijn een sterk element in Overijssel en zijn vaak verankerd in de regio. Dit koesteren we.

Kringlooeconomie streeft ook naar werken en wonen dichtbij. De ChristenUnie zet - naast de stedelijke netwerken - daarom ook in op de kracht van de regionale streekcentra Hardenberg en Steenwijk en regionale centra met economische potentie als Rijssen-Holten, Vriezenveen, Genemuiden, Raalte, Nijverdal en Staphorst. Op die manier moet ook bijgedragen worden aan de vitaliteit van het platteland.

Een gezonde economie kent elementen van elkaar gunnen, is ook gebouwd op naastenliefde en daarmee een werkelijke coöperatieve samenleving. Ondernemers, werknemers en consumenten willen zich weer eigenaar voelen van het bedrijf en het product en streven met elkaar naar een langdurige en duurzame relatie. Overijssel is een MKB-vriendelijke provincie. Het MKB zorgt voor de meeste banen is de drager van de economie in Overijssel en daarmee een topsector.

De provincie heeft wat betreft ondernemers en het ondernemersklimaat een faciliterende rol. Gezocht moet worden naar mogelijkheden om samen met ondernemers tot maatwerk te komen dat het ondernemerschap versterkt en bijdraagt aan een kringlooeconomie.

De ChristenUnie zet zich in het bijzonder in voor het midden- en kleinbedrijf, de ruggengraat van onze economie, voor innovatieve industrie, voor startende ondernemers en doorgroeiers. Sociaal ondernemerschap vraagt om een eigen programma. Een samenleving waarin mensen naar elkaar omkijken, iedereen meetelt en de kans krijgt om te werken; dat is ons ideaal!

De Human Capital agenda is een belangrijk instrument. De ChristenUnie streeft naar voortzetting van het 1000-kansenplan. Economisch beleid is gebaat bij een goed functionerende arbeidsmarkt. Op dat snijvlak wil de ChristenUnie vooral aandacht voor een sterke sociale infrastructuur. Het sociale werkbedrijf voor mensen met een kwetsbare positie verdient veel aandacht.

De kringloop vraagt om een sterke en gesloten ketenbenadering. Kringloopbedrijven die daarop aansluiten krijgen speciaal aandacht, ook in het kader van bewustwording van de consument. Hergebruik van materialen en stoffen vraagt om professionalisering. Het onderwijs kan daarbij helpen, bijvoorbeeld met een lectoraat dat gericht is hergebruik, fair trade en eerlijk en duurzaam ondernemerschap.

Concrete punten

Regionale economie en innovatie

- ⊕ **Duurzaam innovatiebeleid.** De ChristenUnie wil een innovatiebeleid dat zich richt op maatschappelijke uitdagingen zoals een kringloopeconomie (zie ook hoofdstuk 4), eerlijk en duurzaam ondernemerschap, een fair trade voedselvoorziening en betaalbare zorg.
- ⊕ **Duurzaam inkopen door de provincie.** De provincie moet een serieuze gesprekspartner worden bij innovatief aanbesteden en beter aansluiten bij de innovatieve en duurzame ontwikkelingen in het Nederlandse bedrijfsleven. Met een groot inkoopvolume moet de provincie voorop gaan in het aanschaffen van innovatieve en duurzame producten en diensten.
- ⊕ **Kansen voor startups bij aanbestedingen.** Bij het aanbieden van projecten kunnen extra punten toegekend worden aan projectteams die expliciet met startende bedrijven (startups) werken.

Onderwijs en arbeidsmarkt

- ⊕ **Versterken regionale samenwerking en duurzame innovatie.** Regionale samenwerking tussen bedrijfsleven, overheid, kennisinstellingen en het beroeps-onderwijs moet versterkt worden. Daardoor groeit de werkgelegenheid. Innovatie in de regio wordt versterkt door het samenwerken tussen bedrijven en kennisinstellingen in communities (fieldlabs, living labs, kenniswerkplaatsen) waar professionals, studenten, docenten en onderzoekers samen werken aan innovaties en het oplossen van maatschappelijke vraagstukken.
- ⊕ **Kennistoepassing en arbeidsmarkt.** De beschikbaarheid van goed opgeleide medewerkers is bepalend voor de omzetgroei van een onderneming. Onderwijs en arbeidsmarkt moeten elkaar op alle niveaus kunnen vinden. Het is nodig om de ontwikkeling van toponderzoekers en toptalenten in het vakonderwijs te versterken. Naast beschikbaarheid is ook wendbaarheid van medewerkers belangrijk. Het stimuleren van Leven Lang Ontwikkelen is daarvoor essentieel, evenals het beschikbaar maken van sectoroverstijgende scholingsfondsen.
- ⊕ **Nieuwe beroepen.** Veel beroepen van nu verdwijnen en er worden nieuwe kwaliteiten van werknemers gevraagd. Er is nu bijvoorbeeld een groot tekort aan technici rond energietransitie, medewerkers in de zorg, en veel administratief

werk zal worden geautomatiseerd. Een daadkrachtige gezamenlijke aanpak van ondernemers, onderwijs en gemeenten met provincie is nodig, waarbij de provincie een leidende rol neemt.

- + **Onderwijs en afstemming op de arbeidsmarkt.** Op dit moment komen bedrijven arbeidskrachten tekort. Het is verleidelijk studenten vroeg van de opleiding te halen en aan het werk te zetten. De ChristenUnie wil ervoor waken dat dit ten koste gaat van de persoonsvorming van deze jonge mensen. Studeren of een vakopleiding volgen is immers meer dan een vak leren. Het uitgangspunt moet daarom zijn dat niemand zonder diploma de arbeidsmarkt op gaat.
- + **Sociaal ondernemen.** Geef sociaal ondernemers een grotere kans bij overheidsinkoop. De mogelijkheid om sociale ondernemingen onderdeel te laten zijn van parkmanagement op een bedrijventerrein verdient nadere uitwerking. Social return (waarbij een ondernemer niet alleen een hoge winst wil behalen, maar ook wat terug doet voor de samenleving) wordt een essentieel onderdeel bij alle inkopen van de provincie. De ChristenUnie kiest voor een programma om sociaal ondernemerschap te stimuleren.
- + **Eerlijk belonen.** Geen ruimte voor topinkomens met publiek geld. De Wet Normering Topinkomens helpt om de salarissen in de (semi) publieke sector te beperken.
- + **Werken met een beperking.** De overheid moet voldoende mensen met een beperking in vaste dienst nemen. We promoten leer-werktrajecten om kwetsbare groepen met afstand tot de arbeidsmarkt een kans op een echte baan te geven.
- + **Grensoverschrijdende arbeid.** Langs onze landsgrenzen is sprake van werkloosheid, terwijl er net over de grens vraag naar arbeidskrachten is. Naast de inspanningen die op Europees en landelijk niveau worden gedaan, moet ook de provincie zich inspannen voor het wegnemen van knelpunten in ruimtelijk en economisch beleid. Er zijn regionale ondernemersprogramma's om grensoverschrijdende samenwerking tussen bedrijven te stimuleren.
- + **1000-kansenplan.** De ChristenUnie streeft naar een sterke human capital agenda met een 1000-kansenplan. Dat plan is gericht op werk voor de kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt, zoals ouderen, jeugdzorgjongeren en mensen met een beperking.
- + **Duitse buur.** Duitsland als buurland en handelspartner vraagt om investering in de Duitse taal.
- + **Internationaal.** Duitsland is essentieel als economische partner voor Overijsselse bedrijven. Grensoverschrijdende handelsrelaties moeten primair op de nabije buurlanden zijn gericht.
- + Ook **vluchtelingen en inburgeraars** moeten een goede kans krijgen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt van Overijssel.
- + Onderwijs/arbeidsmarkt wordt een aparte portefeuille van een gedeputeerde.

Recreatie en toerisme

De inzet op de vrijetijdseconomie heeft zijn vruchten afgeworpen. Een toenemend aantal toeristen bezoekt Overijssel. De inzet op meer en massatoerisme dient te worden herijkt. Spreiding van toerisme (Giethoorn) dient te worden gestimuleerd. Kwalitatieve versterking van de vrije tijdssector verdient meer aandacht. Zo dienen de eigen kwaliteiten van het Reestdal in samenwerking met Drenthe beter te worden benut. De oude ambachten in de Kop van Overijssel als punterbouw, rietteelt en visserij dragen bij aan het eigen gezicht van het toerisme in de regio.

Kwalitatieve recreatie betekent ook meer aandacht voor streekeigen ontwikkelingen. De inzet op streekproducten verdient aandacht. Ook de recreatie van een toenemend aantal ouderen, die zorgbehoefstig zijn biedt nieuwe kansen.

In de komende jaren zal er een groeiende groep inwoners gebruik willen maken van voorzieningen op het gebied van sport en cultuur, fietsen, wandelen en andere vormen van vrije tijdsbeoefening zoals het toeristisch gebruik van parken en natuur. Daarnaast is er sprake van een groeiende groep mensen die in de stad wonen en in de buurt van de stad voorzieningen nodig hebben voor ontspanning en vrije tijd.

- ⊕ Provinciale routes verbinden met landelijke routes zodat toeristen zich beter over ons land kunnen verspreiden.
- ⊕ Inzet op recreatie die tegemoet komt aan de behoefte aan zorg.
- ⊕ Het ontwikkelen van goede recreatieve buitensportvoorzieningen zoals ruitersporen, skeeleroutes en kano routes.
- ⊕ Een goede ontsluiting van het landelijk gebied door het bevorderen en aanleggen van een netwerk van kerk- en klompenpaden, wandelroutes, fietspaden en kano routes, waarbij de landschappelijke kwaliteit van Overijssel wordt benut.
- ⊕ Meer aandacht voor streekeigen ontwikkeling in de vrijetijdseconomie.

5.4 Mobiliteit

Visie van de ChristenUnie

Mobiliteit brengt mensen bij elkaar; elke dag reizen mensen van en naar werk, school, voorzieningen en familie. De groeiende mobiliteit mag niet ten koste gaan van de kwaliteit van onze leefomgeving en de leefbaarheid.

De ChristenUnie onderschrijft de integrale netwerkvisie Overijssel als basis voor beleidsafwegingen, maar wil dat niet slechts economische effecten de afwegingen voor de investeringen bepalen. Leefbaarheid, veiligheid en duurzaamheid zijn minstens zo belangrijk voor een afwegingskader.

In de afgelopen periode zijn de Koersdocumenten Fiets, OV, Auto en Goederenvervoer en logistiek vastgesteld. Per modaliteit is het gewenste netwerk bepaald, inclusief het Kernnet. De ChristenUnie ondersteunt dit beleid. De ChristenUnie wil de milieubelasting door het verkeer verkleinen en gericht investeren in de sterke punten van verschillende vormen van vervoer. Het verkeer moet slimmer, schoner en zuiniger. Wij willen ruimte bieden aan de snelle fietsers (e-bikes, Speed pedelecs en racefietsers). Daarnaast vinden wij dat het openbaar vervoer voor zoveel mogelijk reizigers een toegankelijke vervoersvoorziening en een alternatief voor eigen vervoer moet zijn. We moeten hiervoor zoeken naar de balans tussen het vervoersaanbod en de betaalbaarheid. Een sterk kernnet van trein en bus, inclusief goede mogelijkheden om bij de stations en bushaltes te komen, heeft onze voorkeur. De reizigersstromen nemen we als uitgangspunt en niet de provincie of landsgrenzen. Nadrukkelijk benutten we in de logistieke sector de mogelijkheden van vervoer over water. Daarnaast is het van belang dat de kwaliteit van leven (op het platteland) behouden blijft, waarvoor bereikbaarheid erg belangrijk is. Hierbij wordt ingezet op een solide en duurzaam mobiliteitssysteem dat bestaat uit een combinatie van verschillende vervoerssoorten die goed op elkaar aansluiten.

De ChristenUnie vindt dat de provincie in moeten zetten op oplossingen die op de lange(re) termijn ook houdbaar zijn.

Concrete punten/bouwstenen

- + **Veiligheid** moet veel aandacht krijgen. Dagelijks zijn mensen onderweg en we willen graag dat iedereen veilig aankomt op de bestemming. Jongeren moeten veilig op de fiets naar school kunnen, ouderen moeten veilig kunnen blijven fietsen en een stuurfout op een provinciale weg of fietspad kan worden gecorrigeerd zonder direct aanleiding voor een ongeval te zijn (vergevingsgezinde wegen en fietspaden). Op provinciale wegen is de ambitie 0 doden, daarom streven we naar 50% minder ongevallen met letsel in 2029 tov 2019. De inzet richt zich vooral op het tegengaan van ongelukken met kwetsbare verkeersdeelnemers: kinderen, startende bestuurders en ouderen. Gedragsbeïnvloeding krijgt hoge prioriteit.
- + **Betrouwbaar:** per vervoerssoort is een robuust kernnet van primaire hoofdroutes van goede kwaliteit nodig. Ook moeten mensen hun auto kunnen parkeren en hun fiets kunnen stallen in de nabijheid van OV-knooppunten. Hiermee bieden we keuzemogelijkheden, geven we ruimte aan verschillende toekomstige ontwikkelingen, worden de sterke punten van elke (combinatie van) vervoerssoorten benut en ondersteunen ze elkaar als alternatief. Geschikte alternatieve routes zijn beschikbaar bij incidenten.
- + **Vlot:** de ChristenUnie vindt dat er in en buiten de spits slechts minimale vertragingen mogen zijn voor het OV en de fietser. Voor de auto is voldoende

doorstroming van belang. De reis per OV tussen naastgelegen stedelijke netwerken duurt maximaal 60 minuten in de spits en maximaal 45 minuten buiten de spits.

- ⊕ **Bereikbaarheid en infrastructuur.** De economie groeit, werkpatronen worden dynamischer, mensen blijven langer mobiel, vrij tijd wordt actiever ingevuld, het aantal auto's neemt toe: de komende jaren zal de vraag naar alle vormen van vervoer toenemen. Deze vraag moet worden gefaciliteerd met infrastructuur die daarop is berekend.
- ⊕ **Kortere reistijden.** De belangrijkste opgave voor de komende jaren is de verbetering en versnelling van de reis tussen Twente en Zwolle. Dit betreft verdubbeling van het spoor, de opwaardering van de N35 conform koersdocument en het aanleggen van snelle fietsverbindingen zoals de F35. De reistijd tussen Noord-, Oost- en Zuid-Nederland en de Randstad moet korter. Dit kan door het spoor in te richten voor hogere snelheden. Maar ook door het verbeteren van de corridors A1 en A28 en de regionaal belangrijke N35 en N50. Dit zal op de Rijksagenda gezet moeten worden, met eventueel cofinanciering vanuit de regio.
- ⊕ **Stimuleren fietsgebruik.** De (elektrische) fiets wordt steeds belangrijker voor de bereikbaarheid en leefbaarheid van stad en platteland. Deze ontwikkeling willen we faciliteren door te blijven investeren in kwalitatief goede en veilige fietsinfrastructuur. Aanleg van snelfietspaden, het opwaarderen van bestaande verbindingen en het voorzien in voldoende fietsoplaadpunten.
We willen in 2025 een groei in het fietsgebruik van 25% bereiken. Bij elk OV-knooppunt, zowel trein- als busstation, de mogelijkheid om een OV fiets te huren en bij stations voldoende parkeergelegenheid voor fietsen.
- ⊕ **Leefbaarheid.** Aandacht voor provinciale wegen door dorpskernen en de toevoer naar het provinciale kernnet. De samenwerking met gemeenten verdient aandacht.
- ⊕ **Goede provinciale verbindingen.** Routes met veel vrachtverkeer worden waar nodig verbreed van 2 naar 3 rijstroken om de doorstroming te verbeteren. De rijkswegen, die deel uitmaken van het Provinciale kernnet dienen versterkt te worden. Dat geldt met name voor de N35 en de N36. De provincie spreekt de rijksoverheid aan op haar verantwoordelijkheid om te investeren in deze verbindingen. Met provinciale investeringen in rijkswegen wordt terughoudend omgegaan.
- ⊕ **Elektrificeren** van het verkeer door opvoeren van het aantal laadpunten voor fietsen, personenauto's, vrachtauto's en bussen. Waterstof experimenten ondersteunen wij actief.
- ⊕ De ChristenUnie dringt erop aan dat eerst het luchtruim wordt heringedeeld alvorens **vliegveld Lelystad** wordt opengesteld. Doel hiervan is dat vliegtuigen hoger gaan vliegen, in glijvlucht gaan landen en zo minder overlast veroorzaken.

De verruiming van Lelystad mag niet ten koste gaan van de schone lucht en rust in onze provincie. De ChristenUnie begrijpt het economisch belang van openstelling van vliegveld Lelystad, ook voor Overijssel, maar het aspect van leefbaarheid staat voorop.

- + Het wegnemen van knelpunten in de toevoerwegen door kernen zoals Zenderen, Ommen, Weerselo, Mariënheem blijft een prioriteit van de provincie. Indien nodig kan de aanleg van een rondweg overwogen worden.

Openbaar Vervoer

- + In het OV-beleid van de provincie staat flexibiliteit centraal, zodat de inwoners van Overijssel op zoveel mogelijk plaatsen en tijden zich kunnen verplaatsen met het OV. De basis blijft een robuust kernnet van spoor- en buslijnen. Tegelijkertijd participeert de provincie in nieuwe vormen van mobiliteit buiten dit kernnet.
- + Buiten het kernnet OV blijven buslijnen bestaan op verbindingen en momenten met voldoende bundeling van reizigersstromen, zowel binnen de steden als in het buitengebied.
- + Lokale plannen en initiatieven, zodat bewoners aansluiting hebben op regionale bus- en treinlijnen, worden ondersteund. Leefbaarheid is een belangrijk speerpunt voor de ChristenUnie.
- + Inzetten op interprovinciale trajectkaarten zodat reizigers met één abonnement binnen verschillende provincies kunnen reizen. **Blauwnet** moet landelijk worden. **Kortere reistijden.** De reistijd tussen Noord-, Oost- en Zuid-Nederland en de Randstad moet korter. Het spoor wordt geschikt gemaakt voor hogere snelheden.
- + **Capaciteitsuitbreiding** van het spoor
 - De Vechtdallijnen dienen verder te worden versterkt. Een kwartierdienst moet tot de mogelijkheden gaan behoren.
 - Meer en snellere treinen tussen de stedelijke regio's Zwolle-Steenwijk en Zwolle-Twente, betere verbindingen met de Randstad vanuit Overijssel.
 - Door aanleg van nieuwe stations sluit het spoorvervoer beter aan bij de vervoersvraag van grote groepen reizigers in onze provincie. De ChristenUnie ziet graag nieuwe stations in Bergentheim, Staphorst, Hengelo Westermaat, Deventer Zuid en Bathmen. Met nieuwe stations versterken wij een toegankelijk en vitaal platteland.
 - Aanleg van een spoorlijn tussen Almelo-Emmen-Groningen. Dit zorgt voor een snelle verbinding tussen het oosten van Overijssel en Groningen, en ontlast bovendien station Zwolle.
 - De spoorlijn Almelo-Mariënberg wordt geëlektrificeerd. De provincie wil alle lijnen geëlektrificeerd zien. Met Gelderland worden afspraken gemaakt over de lijn Zutphen-Lochem-Hengelo.

- Investeren in aantrekkelijke stationsgebieden, zoals Kampen, Steenwijk en Hardenberg en de afronding van de Spoorzone Zwolle.
- Inhaalsporen of spoorverdubbeling, extra perrons en ongelijkvloerse kruisingen zijn noodzakelijk zodat intercity's en sprinters elkaar niet in de weg zitten.
- De ChristenUnie ziet schoon vervoer over het spoor als een goed alternatief voor vliegverkeer binnen Europa. Daarvoor wil ChristenUnie dat Overijssel zich inzet voor een snellere spoorverbinding tussen Amsterdam en Berlijn met een stop in Hengelo, naast de huidige lijn die naast Hengelo ook de stations Deventer en Almelo aan doet.
- + **Toegankelijkheid.** Een goede toegankelijkheid van het openbaar vervoer voor ouderen en mensen met een beperking. De informatievoorziening, haltes, stations, bussen en treinen moeten daarop ingericht worden.
- + **Zero-emissie** van het openbaar busvervoer.
- + **Veiligheid.** Aandacht voor sociale veiligheid van haltes en stations. Er worden goede afspraken met politie en het Openbaar Ministerie gemaakt om de veiligheid in het openbaar vervoer te verzorgen (tegengaan van zwartrijden, geweld tegen reizigers en personeel, vandalisme). Goede verlichting en goede fietsvoorzieningen maken hier onderdeel van uit.
- + **Spoorovergangen** moeten veilig zijn.
- + **Het goederenvervoer over spoor** wordt krachtig gestimuleerd evenals het goederenvervoer over water. Daarvoor zijn wel innovatieve spoorinvesteringen noodzakelijk
- + **Havens en sluizen.** De binnenhavens in Overijssel vragen aandacht, de Deventerhaven verdient een positie als kernhaven.

5.5 Cultuur

Visie van de ChristenUnie

Kunst en cultuur

Bibliotheken, concertzalen, musea en toneelhuizen; het zijn plekken waar mensen graag zijn. Een goed aanbod zorgt ook voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Kunst kan het leven mooier maken, mensen bij elkaar brengen en een nieuwe kijk ergens op geven, zowel in het mooie als in het lijden. Onze cultuur kent een rijke geschiedenis en is een belangrijk onderdeel van wie wij zijn. Kunst en cultuur zijn daarmee echt van en voor de samenleving. De overheid kan een rol vervullen als subsidieverstrekker, opdrachtgever en beschermer van ons culturele klimaat en erfgoed.

De ChristenUnie vindt het belangrijk dat kinderen en jongeren met kunst en cultuur in aanraking komen. Door beoefening van amateurkunsten ontdekken en ontwikkelen zij hun creatieve talenten. Cultuur is een belangrijk onderdeel van hun ontwikkeling en verdient een plek in het onderwijs. Het is belangrijk dat er voor kinderen en jongeren een toegankelijke aanbod van kunst en cultuur is.

In Overijssel verdienen de Moderne Devotie, de Hanze en Twente bijzondere aandacht in het cultuuraanbod van de provincie. Overijssel investeert samen met Gelderland in een sterke symfonische voorziening. Daarnaast verdienen kleinschalige bovenlokale cultuurproducties aandacht.

Monumenten

Bijzondere gebouwen, voorwerpen, tradities, foto's, films en verhalen tonen de geschiedenis van ons land, dit is ons historisch erfgoed. Erfgoed vertelt niet alleen de vaderlandse geschiedenis, maar ook de regionale en lokale geschiedenis. Ook onze recente geschiedenis verdient bescherming. Monumentale (kerk)gebouwen zijn cultuurhistorisch waardevol en zijn beeldbepalend in steden en dorpen.

Concrete punten/bouwstenen

- + **Cultuureducatie.** Alle kinderen krijgen les in cultuur. Scholen bepalen zelf hoe zij hier invulling aan geven.
- + **Hanzemuseum.** De ChristenUnie wil investeren in een Hanzemuseum te Kampen. De beweging van de Moderne Devotie krijgt een plek in het provinciaal beleid.
- + **Oude provinciehuis.** De ChristenUnie wil dat de oude statenzaal een nieuwe bestemming krijgt ten behoeve van de Overijsselse historie en democratie.
- + **Talentontwikkeling.** Vormt de basis voor het provinciale culturele klimaat. Creatieve broedplekken zoals culturele podia, kunstvakonderwijs zijn daar belangrijk voor.
- + **Digitalisering** van ons erfgoed helpt om het voor iedereen toegankelijk te maken en te bewaren voor toekomstige generaties. De provincie kan hierbij ondersteuning bieden.
- + **Onderhoud en herbestemming monumenten.** Er moet geld beschikbaar komen voor noodzakelijk onderhoud aan rijksmonumenten en om monumenten een nieuwe bestemming te geven. Daarbij is er bijzondere aandacht voor het **duurzamer maken van monumenten** en voor **kerkelijk erfgoed**, waaronder orgels.
- + **Naoorlogse monumenten.** Ook de jongste geschiedenis krijgt een plek in het erfgoedbeleid, bijvoorbeeld door het aanwijzen van naoorlogse monumenten en musea.

- ⊕ **Bibliotheekvoorziening.** De provincie ondersteunt plannen van de gemeente om in het kader van de leefbaarheid (openbare) bibliotheekvoorzieningen in dorpen en kernen (ook digitaal) bereikbaar en betaalbaar te houden.

5.6 Sociale Kwaliteit

- ⊕ De provincie kan een belangrijke rol spelen bij het stimuleren van regionale samenwerking tussen gemeenten, bijvoorbeeld om specialistische of identiteitsgebonden jeugdhulp te kunnen behouden.
- ⊕ De provincie stelt een provinciale sociale agenda op met daarin aandacht voor de bestrijding van armoede, maar ook de gevolgen van de nieuwe tegenstellingen in de samenleving.
- ⊕ Ondersteuning van vrijwilligersorganisaties en deskundigheidsbevordering van vrijwilligers op basis van goede projectplannen.
- ⊕ Het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting, bijvoorbeeld door het ondersteunen van zelfhulporganisaties.
- ⊕ De zorg voor een goede volksgezondheid is steeds belangrijker. De ChristenUnie wil dat de provincie inzet pleegt op preventie.
- ⊕ De provincie zet naar vermogen in op een gastvrije ontvangst van vluchtelingen, die op Nederland zijn aangewezen. Gemeenten zijn verplicht een bepaalde hoeveelheid vluchtelingen opvang te bieden en hun integratie in onze samenleving te bevorderen. De provincie houdt in de gaten of gemeenten aan deze verplichting voldoen en zet zich in om gemeenten te helpen hun verplichtingen na te komen.
- ⊕ Bijzondere aandacht is er voor de positie van de Aramese, Armeense en Syrisch-Orthodoxe gemeenschap, die al decennia wonen en werken in onze provincie.

5.7 Sport

Visie van de ChristenUnie

Sport is een mooie manier om talenten te ontwikkelen en de volksgezondheid te bevorderen. Sport is een praktische manier om te leren respectvol met elkaar om te gaan.

Sport is niet direct een provinciale taak. De provincie kan een stimulerende en ondersteunende rol op het terrein van de (breedte)sport en gehandicaptensport hebben. Bijvoorbeeld als er op dit gebied samen gewerkt moet worden tussen gemeenten. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het afstemmen van accommodaties (wat komt waar) en het stellen van prioriteiten bij het geven van subsidies voor sportactiviteiten.

Voor het ondersteunen van de profsport ziet de ChristenUnie geen bijdrage weggelegd voor de provinciale overheid. De ChristenUnie wil geen overheidsgeld inzetten bij het deelnemen (financieel of anders) aan grootschalige (internationale) sportevenementen die qua uitstraling het niveau van de provincie overstijgen.

Concrete punten/bouwstenen

- ⊕ Het ondersteunen van gemeenten bij het afstemmen van hun sportaccommodaties (bijvoorbeeld sporthal versus zwembad).
- ⊕ Het stimuleren van lokale overheden om zich (gezamenlijk) actief in te zetten voor gehandicaptensport.

6

Bestuur en financiën

6.1 Coöperatief bestuur als missie

Het uitgangspunt van de ChristenUnie is dat de provincie en de samenleving samen verantwoordelijkheid dragen voor publieke taken. Inwoners van onze provincie hebben zelf vaak de beste ideeën om hun omgeving beter, waardevoller, socialer en duurzamer te maken. Mensen die betrokken zijn bij hun omgeving, buurt of de kwaliteit van publieke voorzieningen voegen waarde toe. We zien dat bij energiecoöperaties, natuurinitiatieven. Samenwerken is waardevoller.

Verschillen in afkomst, opleiding, welvaart en religie zijn er altijd geweest, maar lijken nu weer scherper geworden. De grotere tegenstellingen komen in onze netwerksamenleving en sociale media sneller naar boven. Gelijktijdig biedt de netwerksamenleving door het open en vloeibaar karakter, nieuwe mogelijkheden tot verbinding, dialoog en een coöperatieve aanpak.

Gesignaleerde tegenstellingen als autochtoon-migrant, hoogopgeleiden-laagopgeleiden, arm-rijk, jong-oud, stad-platteland, man-vrouw, elite-volk vragen om een verbindende inzet van de overheid. De ChristenUnie ziet het als een publieke opdracht om te werken aan versterking van het sociaal vertrouwen. De sociale gevolgen van een toenemende economische ongelijkheid vraagt aandacht in een programma als sociale kwaliteit en de verbindende rol van de overheid als het gaat om de toenemende afstand tussen bestuur en inwoner. De aandacht voor de waarde van de regionale democratie is een specifiek onderdeel in vernieuwing van het bestuur. Voor de Commissaris van de Koning zien wij op dat punt een belangrijke rol weggelegd. Het bestuur moet toegankelijk zijn voor alle inwoners. De ChristenUnie wil een provincie dichtbij mensen.

De ChristenUnie bepleit:

- + een nieuw programma eigentijds bestuur, waarin de gevolgen van tegenstellingen voorop staan;
- + een programma sociale kwaliteit, waarin de gevolgen van economische ongelijkheid worden tegengegaan;
- + sociaal flankerend beleid als integraal onderdeel in alle taken en programma's van de provincie.

De ChristenUnie staat voor een provinciale overheid die initiatieven niet van bovenaf beknot, maar aansluit bij ontwikkelingen van onderop, ruimte geeft, ondersteunt, stimuleert en faciliteert. Verbindend en integer, gericht op het algemeen belang. De provinciale overheid moet gericht zijn op een samenleving waarin mensen samen verantwoordelijkheid nemen voor maatschappelijke opgaven en zaken. Een overheid als partner. Dat vergt een cultuuromslag. Deze bestuurlijke verandering is al in de

vorige periode ingezet met meer aandacht voor participatie, burgerinitiatieven en het zoeken naar bestuurlijke vernieuwing. De ChristenUnie wil die lijn doorzetten. Van een controlerend en voorschrijvend overheidsbestuur naar een coöperatief overheidsbestuur, waar dat mogelijk is.

Wij beseffen heel goed dat de overheid niet alle vraagstukken kan oplossen. Daarom zetten we in op een coöperatief bestuur. In onze kennissamenleving is partnerschap en samenwerking nodig. Dat doet niet af aan de eigen taak en verantwoordelijkheid van de overheid om het zwakke te beschermen, waar nodig regels op te stellen en vrede te stichten. De Bijbel roept ons op om recht te doen, trouw te zijn, en nederig de weg te gaan die God van ons vraagt. (Micha 6:8).

Na jaren van 'meer markt, meer overheid', schaalvergroting en professionalisering, risicobeheersing en overdreven regelzucht is de overheid verder van de mensen en de samenleving komen af te staan. De ChristenUnie vindt dat een nieuw evenwicht in het bestuur noodzakelijk is. Daar past die coöperatieve bestuurlijke stijl bij, op basis van duurzame waarden, dichtbij mensen.

De ChristenUnie bepleit een coöperatieladder – in aanvulling op de al ingevoerde participatietoets. Aan de hand van deze ladder motiveren we onze bestuursstijl, waarbij we duidelijk maken wat het perspectief van de inwoners is aan de hand van vijf punten:

- ⊕ Zelf organiseren en doen door inwoners.
- ⊕ Samen: waarbij we laten zien wat mensen samen kunnen, waarbij de overheid zich beperkt tot kleinschalige ondersteuning.
- ⊕ Coöperatie: waarin mensen gezamenlijk of samen met bedrijven of maatschappelijke organisaties activiteiten ondernemen om een maatschappelijke opgave met een publiek belang op te pakken.
- ⊕ Partnerschap: niet alles kan van onderop worden georganiseerd. Maar de overheid kan samen met partners het nodige organiseren. Samen werkt beter!
- ⊕ De overheid heeft een overkoepelende verantwoordelijkheid vanuit haar eigen taak die niet aan anderen kan worden toebedeeld. Ook als de provincie die eindverantwoordelijkheid heeft kan er wel ruimte voor participatie worden geboden.

De ChristenUnie bepleit verder:

- ⊕ De invoering van een 'uitdaagrecht' in het provinciaal beleid (inwoners mogen een taak van de provincie overnemen als zij denken dat zelf te kunnen doen, waarbij minimaal dezelfde kwaliteit geleverd wordt).
- ⊕ Het onderzoeken van het recht op overname (denk bijvoorbeeld aan een

cultuurhuis, een natuurterrein).

- ⊕ Te onderzoeken op welke provinciale gebieden en maatschappelijke opgaven zo permanent mogelijk regelarme afspraken kunnen worden gerealiseerd.
- ⊕ Versterking van de democratische controle van regionale en gemeentelijk samenwerkingsverbanden en gemeenschappelijke regelingen, onder meer door mogelijkheden die de provinciewet daartoe biedt.

De ChristenUnie is een landelijke, christelijke netwerkpartij. Dat biedt stabiliteit. Onze provinciale standpunten zijn niet zomaar even opgeschreven maar gebaseerd op onze christelijke uitgangspunten en in lijn met ons landelijke beleid. Tegelijk biedt het feit dat de ChristenUnie actief is op alle niveaus van het openbaar bestuur uitstekende mogelijkheden om af te stemmen en om provinciale zaken landelijk of lokaal aan de orde te stellen. Inwoners hebben belang bij heldere bestuurlijke lijnen, gebaseerd op continuïteit van beleid. Dat komt de kwaliteit van het openbaar bestuur ten goede.

6.2 Taakopvatting

Visie van de ChristenUnie

De provincie heeft een aantal wettelijke taken die zich vooral richten op ruimte en economie die weer samen komen in het omgevingsbeleid. Ook cultuur hoort voor een deel tot de taken van de provincie, waar dit de lokale belangen overstijgt. Daarmee is niet alles gezegd over de taak van de provincie. Er is immers sprake van een open huishouding, zoals vastgelegd in artikel 124 van de grondwet. Een open huishouding betekent dat de provincie verder zelf mag bepalen welke onderwerpen zij wil oppakken. De basisgedachte van de provincie is wel dat een taak het beste zo dicht mogelijk bij de burger kan worden uitgevoerd. De beslissing wordt bij voorkeur genomen op de plaats waar die ook effect heeft. De ChristenUnie vindt met name sociaal flankerend beleid vanuit haar visie belangrijk. De mogelijkheid om als autonome bestuurslaag beleid te kunnen maken, mag door concentratie op het taakprofiel van de provincies niet uit beeld verdwijnen. We gaan er over, als we vanuit onze visie op autonomie daartoe besluiten. Zo is de economische opgave nauw verbonden met de arbeidsmarkt. De arbeidsmarkt-agenda is daarmee van duurzame waarde voor de provincie, hoewel sociale zekerheid en participatie vooral bij de gemeente thuishoren.

Als lokaal beleid structureel de gemeentegrenzen overschrijdt, zoals bv. het geval is bij regionale omgevingsdiensten en ook bij regionale samenwerking, bijvoorbeeld bij de energieopgave of gemeenschappelijke regelingen voor jeugdzorg en

maatschappelijke opvang, is het goed om te heroverwegen of deze taken wel bij de juiste overheidslaag geplaatst zijn. De beperkte mogelijkheden tot politieke controle op deze organisaties leidt tot de vraag of een verankering binnen de provinciale overheid –met uitvoeringsorganisaties waarin de gemeenten betrokken zijn- niet de voorkeur verdient.

- ⊕ De ChristenUnie wil juist op dit punt nader onderzoek naar de kwaliteit van het openbaar bestuur en democratische controle.

Ondermijning

Ondermijning is een groot probleem. In de afgelopen periode heeft de ChristenUnie dit thema geagendeerd en ontwikkelt de provincie expertise en bestuurskracht. De ChristenUnie wil dat in de aanpak van ondermijning wordt geïnvesteerd. De provincie moet dat samen met gemeenten oppakken. Een goede screening van de mensen die binnen het bestuur actief zijn, is daarbij gewenst. Staten en Statenleden dienen ook de ogen niet te sluiten voor het eigen handelen. Tegelijk moet er meer bewustwording worden gecreëerd voor de risico's van beïnvloeding van de besluitvorming door mensen/organisaties met andere belangen.

Digitale overheid

In een toenemende digitale omgeving bij de overheid wordt het menselijk contact schaarser. De menselijke blik bij de overheid en in de besluitvorming blijft van grote waarde. De ChristenUnie is geen tegenstander van digitalisering van het overheids-handelen, maar wil wel dat de 'menselijke blik' in het contact met de inwoners van Overijssel voorop staat. Naast mensen staan is een duurzame waarde in het openbaar bestuur. De ChristenUnie wil dat digitalisering de burger niet van de overheid vervreemdt. In de komende periode dient bewust het digitaliseringsbeleid op het aspect van de 'menselijk blik' te worden getoetst. Zo mogen digitale subsidie aanvragen geen toegankelijkheidsbelemmeringen opleveren. Eenvoud in aanvragen dient te worden bevorderd.

6.3 Financiën

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie kiest voor een krachtig en duurzaam financieel beleid. De provinciale begroting moet daarop structureel ingericht zijn. Het provinciebestuur stemt haar beleid af op de beschikbare middelen, waarbij reëel gebudgetteerd moet worden. In de afgelopen jaren bleef steeds veel geld over, wat vooral veroorzaakt werd door het (nog) niet uitvoeren van reeds gepland projecten. Een reële planning en een reële budgettering is belangrijk voor inzicht in de werkelijke financiële stand van zaken.

Waar mogelijk zal de provincie samen met haar partners afspraken maken over de financiering van het voorgestane beleid. Dat kan zijn door het aangaan van constructies die gezamenlijke financiering behelzen, of door (gezamenlijke) acties richting het rijk of Europese subsidies. Ook kan de provincie de regionale economische innovatie of verduurzaming stimuleren door het beschikbaar stellen van alternatieve financiële instrumenten, zoals revolverende fondsen. De Wet HOF en het schatkistbankieren moet via het IPO geëvalueerd worden.

Om eigen beleid te kunnen voeren en een goede partner te zijn is een open huishouding voor de provincie essentieel. De ChristenUnie pleit voor de handhaving van een eigen provinciale belastingheffing. In beginsel kiest de ChristenUnie voor het handhaven van de belastingdruk via de opcenten op de motorrijtuigenbelasting, met in achtneming van het indexeringspercentage. Uitsluitend indien duurzame investeringen in mobiliteit extra middelen noodzakelijk maken, is een aanpassing voor de ChristenUnie bespreekbaar.

De ChristenUnie wil dat de provincie zich als partner van de gemeente opstelt bij het op orde krijgen en houden van de gemeentelijke financiële huishouding. Dit is een houding van willen meedenken, adviseren en de eigen gemeentelijke verantwoordelijkheid blijven respecteren. Dit gaat verder dan het wettelijk financiële toezicht.

MET ELKAAR. OVERIJSSSEL

**Christen
Unie**
Overijssel

Overijssel.ChristenUnie.nl